

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY

**VYUŽITÍ POHÁDKOVÝCH PŘÍBĚHŮ PRO
ROZVOJ PROSOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ DĚTÍ V
MŠ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Anna Červeňáková DiS.

Předškolní a mimoškolní pedagogiky, obor Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: MgA. Eva Gažáková Ph.D.

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni,

.....
vlastnoruční podpis

DĚKUJI MÉ VEDOUcí PRÁCE MGA. EVĚ GAŽÁKOVÉ ZA
ODBORNÉ VEDENÍ, CENNÉ RADY, PODNĚTY A PŘIPOMÍNKY,
METODICKOU I PEDAGOGICKOU POMOC PŘI VEDENÍ
A OCHOTU, KTEROU MI PŘI ZPRACOVÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
VĚNOVALA. DĚKUJI ZA JEJÍ PROFESIONÁLNÍ A ZÁROVEŇ
LIDSKÝ PŘÍSTUP.

MÉ PODĚKOVÁNÍ PATŘÍ TĚŽ MATEŘSKÉ ŠKOLE, KDE JSEM
MOHLA REALIZOVAT PRAKTICKOU ČÁST BAKALÁŘSKÉ
PRÁCE.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINAL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	3
ÚVOD.....	4
I. TEORETICKÁ ČÁST	6
1 PROSOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ.....	7
1.1 PODMÍNKY PRO ROZVOJ PROSOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ	8
1.1.1 Porozumět vnímání a chápání situace z pohledu druhé osoby.....	8
1.1.2 Schopnost morálního úsudku	9
1.1.3 Schopnost empatie	10
1.1.4 Znat sociální normy a pravidla.....	12
1.2 PŘEDŠKOLNÍ VĚK DÍTĚTE	13
1.3 PROSOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ.....	14
2 POHÁDKA	16
2.1 DĚLENÍ POHÁDEK	17
2.1.1 Klasifikace podle Sirovátky	17
2.1.2 Klasifikace podle Svobodové a Švejdové	18
2.1.3 Klasifikace podle Dolákové	20
2.2 ZNAKY POHÁDKY	22
2.3 VLIV POHÁDKY NA DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU ANEB CO NÁS POHÁDKY NAUČÍ	23
2.3.1 Co nám pohádka přináší, poskytuje a co nás naučí.....	25
2.4 ZPŮSOBY PŘEDSTAVENÍ POHÁDKY DĚTEM	27
3 DRAMATICKÁ VÝCHOVA.....	28
3.1 CÍLE DRAMATICKÉ VÝCHOVY	28
3.2 METODY A TECHNIKY DRAMATICKÉ VÝCHOVY.....	29
Metody a techniky dle Valenty	30
3.3 ZÁSADY PŘI DRAMATICKÝCH ČINNOSTECH S DĚTMI V MŠ.....	32
4 EVALUACE VYUČOVACÍHO PROCESU.....	34
II. PRAKTICKÁ ČÁST	35
5 PŘEDSTAVENÍ INTEGROVANÉHO TEMATICKÉHO BLOKU	36
5.1 POPIS INTEGROVANÉHO TEMATICKÉHO BLOKU	36
5.1.1 Podrobný denní režim třídy.....	39
5.2 REALIZACE INTEGROVANÉHO TEMATICKÉHO BLOKU	40
5.3 PONDĚLÍ	41
5.3.1 Plán a realizace.....	41
5.3.2 Evaluace	46
5.3.3 Fotodokumentace dne	49
5.4 ÚTERÝ	52
5.4.1 Plán a realizace.....	52
5.4.2 Evaluace	56

5.4.3 Fotodokumentace dne	58
5.5 STŘEDA	60
5.5.1 Plán a realizace.....	60
5.5.2 Evaluace	65
5.5.3 Fotodokumentace dne	67
5.6 ČTVRTEK.....	70
5.6.1 Plán a realizace.....	70
5.6.2 Evaluace	72
5.6.3 Fotodokumentace dne	74
5.7 PÁTEK	77
5.7.1 Plán a realizace.....	77
5.7.2 Evaluace	79
5.7.3 Fotodokumentace dne	80
5.8 AUTOEVALUACE.....	83
5.9 VYHODNOCENÍ REALIZACE INTEGROVANÉHO TEMATICKÉHO BLOKU	84
ZÁVĚR	86
RESUMÉ	87
SEZNAM LITERATURY	88
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	90
PŘÍLOHY	I

SEZNAM ZKRATEK

MŠ – mateřská škola

RVP PV – rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

PH – pohybová hra

DV – dramatická výchova

ŠVP – školní vzdělávací program

TVP – třídní vzdělávací program

RČ – ranní činnosti

ŘČ – řízená činnost

KK – komunitní kruh

ÚVOD

Pro svoji bakalářskou práci jsem si zvolila téma „Využití pohádkových příběhů pro rozvoj prosociálního chování dětí v MŠ“. Důvodem vybrání tohoto tématu je nejen má záliba ve čtení příběhů, o čemž si myslím, že jsou dnešní děti ochuzené, ale především mé osobní zjištění, že děti jsou čím dál méně schopné spolupracovat mezi sebou, vypomáhat si navzájem ve smyslu pomoci slabšímu či mladšímu a řešit sociální konflikty jiným způsobem, než ubližováním a násilím. Myslím si, že je velmi důležité vést děti k prosociálnímu citění a chování a nejlepším obdobím pro tento rozvoj je právě předškolní věk dětí. V tomto období dochází u dítěte k velkému psychickému rozvoji a formování osobnosti jedince, který souvisí právě s rozvojem prosociálních dovedností. Během svých průběžných i souvislých praxí, které jsem absolvovala v různých mateřských školách, jsem se stala už několikrát svědkem situace, kdy si děti ubližovaly, ať už slovně nebo fyzicky, jen proto, že nevěděly, jak tu situaci řešit, jak se k ní postavit a jak přijmout své emoce, které aktuálně cítily.

Hlavním cílem bakalářské práce je vytvoření metodiky práce (týdenní integrovaný tematický blok) s konkrétním příběhem, která bude rozvíjet prosociální chování u dětí předškolního věku. K tomuto cíli využiji dramatickou výchovu a její metody, neboť si myslím, že dramatická výchova je účelnou volbou pro rozvoj prosociálnosti – v rámci DV dochází k prožívání, a tudíž se děti učí na základě vlastního prožitku.

V teoretické části bakalářské práce se zaměřuji na představení hlavních oblastí, jejichž znalost je důležitá pro práci s dětmi v rámci praktické části této práce. V první kapitole se zabývám prosociálním chováním a podmínkami pro jeho rozvoj, krátkou charakteristikou předškolního věku dítěte a zároveň zmiňuji prosociální chování v předškolním vzdělávání. V následující kapitole se zaměřuji na charakteristiku pohádky, její typologii, vliv pohádky na děti předškolního věku a dále píši o způsobech, kterými můžeme dětem pohádky představit. Ve třetí kapitole píši o dramatické výchově, jejích principech a metodách a též zmiňuji techniky dramatické výchovy. Prvky dramatické výchovy využiji především v praktické části jako motivaci k jednotlivým činnostem v tematickém integrovaném bloku. Do poslední kapitoly jsem zařadila problematiku evaluace s dětmi v MŠ a učitelovy autoevaluace.

Praktická část práce představuje týdenní integrovaný tematický blok – jeho plán i realizaci a evaluaci. Příprava určená pro konkrétní heterogenní třídu vychází z pohádkového příběhu

„Jeden za všechny, všichni za jednoho“ od autorky Brigitte Weningerové. Příběh byl vybrán vzhledem k edukačnímu cíli, jímž je rozvíjení prosociálních kompetencí dětí. Podpora prosociálního citění a chování je zakotvena už v příběhu samém – v jeho tématu i motivech. Posílením tohoto poselství pak je jeho zpracování s využitím metod DV, které jsou už samy o sobě prožitkovými metodami osobnostního a sociálního rozvoje.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PROSOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ

Co znamená být prosociální?

„Být prosociální znamená chovat se k druhým lidem tak, aby mé chování přinášelo užitek nejen mně samotnému, ale i ostatním. Mít radost, když svým přičiněním udělám radost druhému člověku. Být prosociální znamená pomoci a nečekat na odměnu.“¹

Z toho vyplývá, že hlavním znakem prosociálnosti je pozitivní sociální chování, kterým pomůžeme druhému člověku nebo lidem. Vyšší formou prosociálního jednání je altruismus. Ten spočívá v takovém jednání, kdy jedinec jedná tak, aby se zlepšila celková pohoda jiné osoby, aniž by to jemu samotnému přineslo prospěch.²

Prosociální jedinec se chová tak, že při řešení určité situace nemyslí pouze ve svůj prospěch, ale myslí i na blaho ostatních lidí. Pokud budeme učit děti prosociálnosti, budeme tak předcházet sociálně patologickým jevům ve společnosti.³

Podle Mlčáka je prosociální chování pro život člověka naprosto zásadní – *„člověk ke své existenci a k naplnění jeho smyslu nezbytně potřebuje mnoho projevů podpory, pomoci, nesobeckého jednání a spolupráce ze strany druhých.“* Na počátku svého života dostáváme těchto projevů od druhých, těch nejbližších osob, mnoho a později se k tomu přidávají projevy i od osob, kteří jsou pro nás emocionálně i sociálně vzdálenější. Nakonec postupem času, tudíž během našeho života, opouštíme své přirozené egocentrické zaměření a orientujeme se na druhé osoby. Tím tak dochází k tomu, že opouštíme své prvotní role příjemce projevů prosociálního chování čím dál více a začínáme se stávat jejím poskytovatelem.⁴

V souvislosti s prosociálností se ještě vymezuje pojem altruismus, který můžeme považovat za vyšší formu prosociálního jednání.⁵

Altruistické chování spočívá v takovém jednání, jehož cílem je pomoci druhému ve stavu tísně, bolesti či smutku bez nároku a očekávání na odměnu. Pro to, aby se řádně zakotvilo

¹ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9. s. 119

² SVOBODOVÁ, Eva. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, c2007. Nahlížet – nacházet. ISBN 80-86307-39-5. s. 2

³ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9. s. 129

⁴ MLČÁK, Zdeněk. *Prosociální chování v kontextu dispozičních aspektů osobnosti*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7368-857-8. s. 7

⁵ SVOBODOVÁ, Eva. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, c2007. Nahlížet – nacházet. ISBN 80-86307-39-5. s. 2

altruistického chování u dítěte, je nutné provázat citlivost výchovy samotného dítěte s dostatečným citovým zaujetím nejen pro ostatní lidi, ale i pro přírodu. Základní vybavení pro altruistické jednání je na konci předškolního věku dítěte vytvořeno již předchozí výchovou a vrozenými schopnostmi. Dítě se v celém předškolním období učí nápodobou, tudíž zde může být riziko, že dítě přebere nevhodný vzorec chování druhých lidí z okolního prostředí a svoji vlastní citlivost tak potlačí.⁶

1.1 PODMÍNKY PRO ROZVOJ PROSOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ

K tomu, abychom mohli prosociálně jednat a rozvíjet se, potřebujeme dle Svobodové⁷:

- a) porozumět vnímání a chápání situace z pohledu druhé osoby
- b) schopnost morálního úsudku a správně nastavené morální hodnoty
- c) schopnost empatie – porozumět pocitům druhých a vcítit se do situace
- d) znát společenské normy a pravidla

K tomuto nám velmi pomáhá například hra v roli, kdy zažíváme nějakou danou situaci z pozice někoho jiného, tzv. v „jeho kůži“. Dítě si tak může vyzkoušet nespočet různých situací a přiblížit si tak, jak by mohl reagovat, až by se mu podobná situace opravdu stala.

Mateřská škola má nenahraditelné postavení ve vývoji dítěte především proto, že to, co dítě prožije, pozná a přijme v prvních letech svého života, se v postupu jeho dalšího vývoje nějakým způsobem projeví. MŠ může být tudíž jak velikým přínosem pro dítě, jestli-že vytváří pozitivní a příjemné klima, tak ale také může v dítěti zanechat důsledky, zážitky a pocity, které si s sebou celý život ponese. Já osobně na svá prožitá léta v MŠ velmi ráda vzpomínám, ale je fakt, že mám kolem sebe i poměrně velkou část lidí, kteří na toto období neradi vzpomínají, ba ho dokonce nemají vůbec rádi.

1.1.1 POROZUMĚT VNÍMÁNÍ A CHÁPÁNÍ SITUACE Z POHLEDU DRUHÉ OSOBY

Pro pedagogy je zásadní řešit situace a konflikty, které nastanou během dne ve třídě. Často se ale stává, že pedagog řeší některé situace a konflikty ukvapeně a z pozice moci anebo jejich řešení odkládá, protože má pocit, že by tím narušil zajímavou činnost. Přitom tyto situace nám nejen umožňují a nabízejí ukázat dětem určité modely pro řešení různých

⁶ KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3. s. 71

⁷ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9. s. 120

životních situací, ale také nám umožňují učit děti porozumět vnímání a chápání situace z pohledu druhé osoby.

Hlavní a jedinou podmínkou pro kvalitní řešení situace je aktivní účast všech zúčastněných stran, tedy dětí a empatický přístup pedagoga. Zároveň je také velmi důležité, aby pedagog řešil konflikty mezi dětmi hned – aby přerušil danou činnost, kterou s dětmi dělá a rozebral s dětmi jejich daný konflikt. „*Proč se perou o hračku? Proč Vojta bouchl Kubu? Aj.*“ Je to sice zdoluhavé řešení situace, ale poučné. Děti se díky tomu naučily novým a cenným poznatkům a také získaly zkušenost, jak se zamýšlet nad pocity druhých.⁸

Zde se zmíním krátce o dramatické výchově. Ta nám zde nabízí mnoho možností, jak podobné situace řešit. Nemusíme přímo řešit dané chlapce, ale fiktivní postavy, klidně zvířecí. Dítě zde má možnost odstepu, že to není o něm, a vlastně se zároveň může více ponořit do problému.

1.1.2 SCHOPNOST MORÁLNÍHO ÚSUDKU

Jak zmiňuje Svobodová, tato schopnost se u dětí obvykle podceňuje.⁹ Občas mají dospělí pocit, že tříleté dítě je malé na to, aby pochopilo principy slušného chování, ale zapomínají, že většinu dovedností se dítě naučí právě tím, že jsou nespočetněkrát opakovány a jsou mu vnucovány tak dlouhou dobu, až se z toho stane stereotyp.¹⁰

Šulová ve své publikaci popisuje, že slovo morálka je vyvozeno ze slova „*mos*“, které původně označovalo vůli bohů či panovníků. Jde o soulad pravidel se sociální většinou, skupinou či společností. Lze také říci, že schopnost morálního úsudku je schopnost, která umožňuje jedinci rozpoznat dobré a zlé, na jejímž základě se vytváří u člověka svědomí.¹¹

Jinými slovy je morálka označována jako mravnost. Mertin klade velký důraz na její neustálé cvičení a posilování. Pro děti jsou mravností jejich každodenní činnosti ať už v rodině nebo MŠ. Učit děti slušnému chování je důležité už od nejtútlejšího věku.¹²

Šulová se domnívá, že nejpodstatnějším stavebním kamenem pro morální vývoj, tedy pro vývoj svědomí, chápání morálně etických principů a jejich přijetí či integrování do vlastních

⁸ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9. s. 127-128

⁹ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9. s. 128

¹⁰ MERTIN, Václav. *Abeceda pro učitelky mateřských škol*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-923-6. s. 140

¹¹ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0877-4. s. 98

¹² MERTIN, Václav. *Abeceda pro učitelky mateřských škol*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-923-6. s. 138

životních postojů, je raná interakce dítěte s jeho rodiči. Rodina vytváří nejen vztahy dítěte ke společnosti a k nejbližším osobám ve svém okolí, ale také i k sobě samému. Dítě prostřednictvím rodiny pozoruje různé interakce ostatních lidí, rodinnou atmosféru a dává mu příležitost identifikovat se se vzorem. To všechno probíhá dlouhodobě, neúmyslně a zcela nepozorovaně. Rodina dítěti nabízí identifikaci s normami lidí, které zná, příjem pravidel a časem také možnost formovat si svůj vlastní postoj k normám a hodnotám.¹³

„Role dospělých při formování morálního citění dítěte, při vytváření etických principů v tomto věku je nezastupitelná. Je nutné v návaznosti na každodenní aktivity dítěte pečlivě vysvětlovat, korigovat a formovat jemné nuance mezi každodenními jevy, jako je příkladně rozdíl mezi vypůjčit si a někomu něco sebrat, mezi škodolibostí a žertem, mezi otužilostí a projevy siláctví a agresivitou.“¹⁴

K tomu, abychom dítě podpořili ve schopnosti morálního úsudku, nám mohou pomoci různé hry typu „*Co by se stalo, kdyby...*“ a spoustu pohádkových příběhů, ve kterých se strana dobra a zla zobrazuje poměrně často, ne-li vždy.

1.1.3 SCHOPNOST EMPATIE

Empatie je schopnost porozumění a vcítění se do druhého člověka. Empatií člověk dokáže vycítit, rozpoznat a porozumět pocitům, náladám, motivům, přáním, potřebám, reakcím na různé události a také různým způsobům uvažování druhého člověka.¹⁵ Toto poznání a emoční spoluprožívání nás vede k tomu, že pokud jde o nějakou nepříjemnou situaci, snažíme se tomu druhému nějakým způsobem pomoci. Ať už vlastními silami, nebo tím, že přivoláme pomoc.¹⁶

Jak již zmiňuje Mertin „*nejde o žádnou magickou schopnost, která je někomu od přírody dána a jiný pro ni vlohy nemá.*“ Jde pouze o to (podobně jako u jiných schopností), že existují zásadní individuální rozdíly v míře sociální citlivosti.¹⁷ S tímto se ztotožňuje i Čáp – „*děti na nižších stupních vývoje, ale i mnoho mladistvých a dospělých, mlčky předpokládá, že druzí mají stejné názory a emoce, popřípadě nepovažují za nutné klást si otázku: Co prožívá druhý člověk a jak na něho působí moje chování? Lidé bez takového poznání*

¹³ ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0877-4. s. 97-98

¹⁴ Tamtéž. s.73

¹⁵ MERTIN, Václav. *Abeceda pro učitelky mateřských škol*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-923-6. s. 62

¹⁶ ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7. s. 343

¹⁷ MERTIN, Václav. *Abeceda pro učitelky mateřských škol*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-923-6. s. 63

a vcítění se chovají necitlivě, bezohledně, na nižší úrovni morálního rozhodování a jednání.“¹⁸

K tomu, aby mohlo být dítě empatické, potřebuje nejdříve **poznat sebe samotného a umět vnímat a rozlišovat své emoce**. Nejlepším způsobem, jak k tomuto rozvoji emoční vnímavosti u dětí předškolního věku dojít, je samotný vzor pedagoga – jde příkladem a sám dětem sděluje nejen to, co cítí, ale také proč to cítí, tudíž pojmenovává pocity. *Např. „To mám radost, jak se mi povedlo krásně učesat Aničce copánky.“ „Jsem smutná, protože moje kamarádka je nemocná.“ „Bojím se, aby se ti něco nestalo, abys se nezranil.“*

K tomu, aby nás děti lépe chápaly, je lepší místo, výroků „*Nedělej to, aby ses nezranil.*“, použít výroky typu „*Bojím se,*“; „*Mám strach.*“; „*Dělá mi to starost.*“. Po pochopení vlastních emocí jsou děti schopné **vnímat a chápat emoce druhých**.¹⁹

Mertin ve své publikaci také zmiňuje fakt, že pro rozvoj empatie u dítěte je potřeba, aby ji dospělí podporovali, podněcovali a systematicky cvičili už od nejtělejšího věku. Dítě nejen že od dospělých přebírá věty, kterými popisují city, nálady, přání aj., ale také i způsoby, jak je vysvětlují a pochopitelně také získává i skutečné reakce na ně. Zároveň je velmi podstatné to, že dítě do svého života přebírá zkušenost jako fakt, že se zabýváme druhými lidmi nejen v našem blízkém okolí, a že bereme za důležité, abychom jim rozuměli. A na tomto základě tak upravujeme své reakce.²⁰

Dalším faktorem pro poznávání druhých lidí je tělesný kontakt. Jeho nejdůležitější podmínkou je, že by neměl nikoho bolet a být tomu druhému nepříjemný. Formou různých honiček, kde kamarád vysvobodí jiného kamaráda tím, že ho podleze, pohladí, plácne do dlaně aj., se odstraňují obavy z tělesného kontaktu s druhým člověkem.²¹

Další možností, jak poznat druhé lidi a vyznat se v jejich emocích, je samozřejmě bezpochyby dramatická výchova. Ta nám umožňuje nespočet variant, jak vstoupit do role druhého, jednat v nich a vyzkoušet si, jak se cítili v určité situaci. Blíže k dramatické výchově ve čtvrté kapitole.

¹⁸ ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7. s. 343-344

¹⁹ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9. s. 121-123

²⁰ MERTIN, Václav. *Abeceda pro učitelky mateřských škol*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-923-6. s. 63

²¹ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9. s. 121-125

1.1.4 ZNÁT SOCIÁLNÍ NORMY A PRAVIDLA

Tato podkapitola zmíní dva pojmy, které s tímto tématem velmi souvisí, a to o VZORU a UČENÍ SE NÁPODOBOU. Vzor je hlavní, který dítě potřebuje k tomu, aby mohlo znát sociální normy a pravidla. Vše, co se dítě učí, se učí nápodobou a za vzor má především dospělé kolem sebe. Je proto velmi důležité, aby byly vzory správné, což se ne vždy stane a napravovat špatný vzor je mnohdy obtížné.

Nepostradatelnou podmínkou pro učení se nápodobou jsou, jak je již zmíněno výše, vzory a modely. Na počátku věku dítěte se pro něj významnými vzory stávají rodiče, prarodiče, blízcí příslušníci rodiny (tety, strýcové, sestřenice či bratřenci), učitelky MŠ a poté sourozenci a někdy i vrstevníci. Dítě se od dospělého učí už jenom tím, že je s ním – pozoruje, jak se dospělý chová v určité situaci, jak na ní reaguje, jakou k tomu používá mimiku a gestikulaci.²²

Dítě nejčastěji napodobuje toho, ke komu váže nějaký citový vztah a důvěru a chce se s ním ztotožnit. K učení se nápodobou jsou také častou motivací pro děti různé postavy televizních, filmových či pohádkových příběhů. Dítě si tak vybírá určitou osobu (reálnou či virtuální), která je pro něj něčím atraktivní a zajímavá, za vzor. Nápodoba vyžaduje následné zhodnocení, aby dítě vědělo, zda se takový způsob chování očekává nebo ne – hodnocení určitý způsob chování buď upevní, nebo zamítne. Daným napodobovaným chováním se tak dítě snaží získat odměnu (pochvalu, povzbuzení, vyjádření důvěry či náklonosti) nebo naopak se učí tomu, jak se vyhnout trestu (nesouhlas, zamítnutí či přiměřený trest).

„Rodiče a učitelé jsou nejčastějšími vzory chování, proto by se měli k dítěti a před dítětem chovat tak, jak si přejí, aby se dítě samo chovalo. Nemůžeme od dítěte vyžadovat to, co sami neděláme.“²³ Tento výrok naprosto souhlasí se zlatým pravidlem, které každý z nás už minimálně jednou za svůj život slyšel, „Nedělej ostatním to, co nechceš, aby dělali oni tobě.“

Děti prostřednictvím prožívání příběhů získávají zkušenosti, jsou povzbuzováni k zamyšlení a zároveň přebírají různé vzorce chování a jednání. Je velmi důležité, aby pedagog v mateřské škole byl pro dítě kladným vzorem, neboť právě on může svým chováním, jednáním a postojem podpořit prosociální citění u dětí.

²² MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, ed. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8. s. 128

²³ OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8. s. 108

1.2 PŘEDŠKOLNÍ VĚK DÍTĚTE

V mateřské škole se setkáváme s dětmi předškolního věku, což je vývojové období od tří do šesti až sedmi let dítěte. Konec tohoto období není určen jen fyzickým věkem, ale hlavně sociálně – na konci totiž dítě nastupuje do školy.

Pro tento věk je charakteristická stabilizace vlastní pozice ve světě. Dítě v tomto věku používá k prozkoumávání a objevování světa představivost, protože fantazijní zpracování informací a intuitivní uvažování je pro předškolní věk typické. Jedinec tak svou představu přizpůsobuje vlastním možnostem a potřebám.

V předškolním věku se také objevuje pojem iniciativa. Dítě chce v tomto období něčeho dosáhnout, vytvořit a ověřit si tak svoje kvality. Uvažování a komunikaci stále ovlivňuje egocentrismus, kdy dítě ulpívá na svém pohledu, který pro něj představuje určitou jistotu. Dítě je přesvědčeno, že jeho názor je jediný možný a má tendence zkreslovat úsudky na základě vlastního postoje a preferencí.

Ke změnám dochází i v sociální oblasti. Dítě se už nenachází jenom v rodině, ale také se stává součástí širší společnosti, ve které se učí navazovat nové vztahy se svými vrstevníky, prosadit se, přizpůsobit se určitým pravidlům či řádu, spolupracovat a připravit se na život ve společnosti.²⁴

V předškolním věku se zdokonaluje jemná i hrubá motorika a dítě snáz zachází s věcmi všedního dne. Svoji slovní zásobu si obohacuje prostřednictvím naslouchání a poslouchání slovníků svých rodičů, vrstevníků či učitelky v MŠ a zdokonaluje se jeho výslovnost.

Velké změny přicházejí i ve hře. Děti se věnují různým pohybovým, konstrukčním, napodobovacím či námětovým hrám všude – doma, venku na hřišti nebo zahradě a v mateřské škole. Děti si hrají společně, každý má svoji roli a je za potřebí jejich koordinace, tudíž se přechází od paralelní hry ke kooperativní. Zároveň se ve hře začínají objevovat odlišnosti v mužské a ženské roli, především v hračkách, oblékání ale i chování. Dítě se ve hře setkává s různými společenskými problémy, povoláním a zájmovými činnostmi, sociálními rolemi či vztahy, čímž se také připravuje na budoucí život ve společnosti. Hra nám pomáhá rozvíjet velké množství vlastností, např. vnímání, paměť,

²⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1. s. 177-178

myšlení, jemnou i hrubou motoriku, představivost, komunikaci, spolupráci, empatii, hraní podle pravidel aj.²⁵

1.3 PROSOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Jak jsem již psala v první kapitole, být prosociální znamená, že se člověk chová k druhému tak, aby jeho chování přineslo užitek nejen jemu, ale i tomu druhému. V této kapitole se zaměřím na výchovu k prosociálnosti v MŠ.

Svobodová uvádí jeden velký mýtus, a to ten, že děti předškolního věku mají právo být sobecké, tudíž jsou moc malé na to, aby pomohli někomu druhému. Samy jsou totiž ještě závislé na pomoci dospělých. „*Pozorování nám ale přináší poznatky, že prosociální může být i dítě v předškolním věku.*“²⁶ Proto je velmi důležité, aby byl kladen velký důraz na rozvoj a podporu prosociálnosti u dětí předškolního věku.

Pobyt v mateřské škole doplňuje rodinnou výchovu. Jinak řečeno doplňuje emoční vazby z rodiny o rozvíjení sociálních dovedností a získávání sociálních zkušeností ve skupině vrstevníků. Proto je MŠ téměř „*nenahraditelným místem pro současný typ dítěte z nepočetné rodiny, která bývá příliš technicky orientovaná.*“ Právě dětská skupina v MŠ má velký vliv při rozvoji prosociálnosti. Ve skupině dětí mohou být prosociální schopnosti a dovednosti rozvíjeny buď záměrně, např. formou námětových či dramatických her, anebo situačně, kdy pedagog využije vzniklou situaci.

Mateřská škola má na rozvoj prosociálního chování velmi značný vliv a význam. Orientuje se na ovlivnění kvality soužití mezi lidmi a sleduje velkou škálu impulsů, které dokáže dětská skupina svojí dynamikou vyprodukovat. Reakce pedagoga i dětí na tyto projevy, ať už jednotlivců nebo skupinek, přispívají k rozvoji v oblasti citové, morální a rozumové.

Kořátková uvádí několik odvětví, kterými můžeme u dětí rozvíjet prosociální schopnosti a dovednosti. Jde především o: *přátelství, ohleduplnost a tolerance, dělení se s druhými, pomáhání si navzájem, spolupráce, odpovědnost a zpětná vazba druhé osobě na její chování.*

Autorka také zmiňuje fakt, že dříve bylo běžnější a otevřenější sblížování vrstevníků nebo soužití se starší generací (prarodiči), kteří s dětmi trpělivě komunikovali. A proto dnešní rodiče často nevnímají, jak důležité jsou mezilidské vztahy a rozvoj schopností a sociálních

²⁵ ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7. s. 226-227

²⁶ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9. s. 119

dovedností u dítěte, které mu je pomohou navázat a uspokojivě prožívat. Berou je jako samozřejmost a jako něco, co se do dětského života dostane tak nějak samo od sebe. Dnes mají rodiče velký zájem, aby jejich dítě podávalo co nejdříve ty nejlepší výsledky v oblasti intelektuální, pohybových či dalších speciálních dovednostech, ale opomínají důležitost sociálních schopností a dovedností včetně mezilidských vztahů.

„Psycholog Shapiro (1998) uvádí, že úspěšnější rodiče jsou ti, kteří se ve výchově dítěte orientují v první řadě na získání emoční stability, a ti, kteří očekávají do dítěte vysoký intelektový či jiný výkon, bývají méně úspěšní.“²⁷

Koťátková uvádí tři pilíře, které vytváří u dětí základ prosociálního chování²⁸:

1. Citlivé a vhodné chování vůči dítěti – díky tomuto chování dítě získává zkušenosti a prožitky s ohleduplným jednáním k jeho vlastní osobě, poznává a prožívá trpělivost, pomoc, která je přirozená, porozumění a uznání.
2. Nápodoba chování, které dítě zaznamenává ve svém okolí – neustále pozoruje osoby ve svém blízkém okolí, vnímá jejich reagování na určité situace a postupně se s tímto chováním a jednáním ztotožňuje.
3. Podpora empatických projevů, které se objevují v chování dítěte a jsou okolím pozorovány a oceňovány – povzbuzování dítěte v citlivém jednání a pomoci druhému člověku (dítěti i dospělému), zvířatům, rostlinám, ale i hračkám s lidských výrazem.

²⁷ KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3. s. 197-198

²⁸ Tamtéž, s. 198

2 POHÁDKA

Pod pojmem pohádka si každý z nás představí něco jiného. Někdo si vybaví jeho oblíbenou knihu z dětství, někdo si představí nějaký animovaný příběh a někdo další třeba jen pohádkovou postavu.

Velmi vystihující je popis tohoto pojmu od Michaely Fiedlerové v publikaci *Metody a aktivity dramatické výchovy v předškolním vzdělávání*: „*Pod tímto pojmem si pravděpodobně každý představí nejprve dobu svého dětství a způsob, jak se s pohádkami setkal a které byly jeho oblíbené; pedagog zdůrazní nepostradatelnost pohádky ve své každodenní práci, psycholog předloží argumenty jejího významu pro správný psychický vývoj dítěte, literární teoretik ji bude definovat z hlediska žánru, děti jednoduše a prostě řeknou, že pohádky milují, chtějí a potřebují.*“²⁹

Co tedy pohádka je a jaké jsou její druhy?

„*Pod název pohádka se zařazují literární texty, které vznikly na základě rozmanité palety starodávných vyprávění, vstřebávajících při své pouti světem rozličné bájně představy lidstva, nadčasové životní pravdy, zejména věčnou touhu po naplnění dobra, a víru v kouzelnou moc slova.*“³⁰

Pohádky jsou rozlišovány dle původu na lidové a autorské. Někteří autoři cíleně sbírali a třídili lidové pohádky, které vycházely z ústní lidové slovesnosti a jejich autor je tak neznámý. Jejím nejstarším útvarem jsou pohádky kouzelné.

Dříve byly pohádky jako takové určeny především dospělým, kteří si je mezi sebou vyprávěli generace po generaci. Proto se můžeme v literatuře setkat s verzí pohádky, která je velmi krutá a končí jinak, než jak ji známe – např. u sběratelů bratří Grimmů či Boženy Němcové.³¹

Autorská pohádka je opakem té lidové – je u ní znám autor a jde především o moderní pohádky, které jsou velice rozmanité.

²⁹ AMIROVÁ, Alžběta, Michaela FIEDLEROVÁ a Andrea REJCHRTOVÁ. *Metody a aktivity dramatické výchovy v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, [2019]. Komplexní metodiky jednotlivých oblastí předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-430-5. s. 71-72

³⁰ ČENKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-x. s. 107

³¹ ČENKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-x. s. 108

Sirovátka zmiňuje, že občas společnost zapomíná, že se pod pohádkou skrývá několik typů povídek, které mají vždy něco společného – vyprávějí fikci, poetickou myšlenku a jejich základem je uměle vytvořená fantastika a podobenství. „*Vypravěč ani posluchač nevěří tomu, o čem se v pohádce vykládá; to je tedy podstatný rozdíl od pověsti, kterou vypravěč i posluchač berou jako slovní odraz a pokračování skutečnosti.*“³²

2.1 DĚLENÍ POHÁDEK

Pohádek je nepočítaně a jsou velmi různé. Mnoho teoretiků se je pokusilo nějak klasifikovat, kategorizovat, každý podle určitého klíče. Následující podkapitoly představí rozdílná dělení několika vybraných autorů.

2.1.1 KLASIFIKACE PODLE SIROVÁTKY³³

1. Kouzelné

Typickými znaky kouzelné pohádky jsou například nadpřirozený prostor a děj se zázračným obsahem, který se odehrává mimo náš čas.³⁴ V kouzelné pohádce se bojuje proti zlu a násilí, křivdě a zradě, lakomství a také proti závisti. Naopak se v ní oslavují odvahou se šlechtností, věrnost, láska a přátelství, dobré mezilidské vztahy, dobrota se skromností.³⁵

2. Realistické nebo novelistické

V těchto pohádkách sílí směr k realitě a opadá vztah k fantastice; vyprávějí příběhy z běžného života, ale též se v nich objevují nadpřirozené motivy. Vystupují v nich postavy, které posluchači i vypravěči znají ze svého každodenního života, např. řemeslníci, sedláci, žebráci, doktoři, faráři i panští správci a šlechtici z nedalekého zámku.

Realistické pohádky mají zpravidla sociální vyznění, kdy osobní i sociální spravedlnost je zřetelná. Lakomého sedláka či bohatého pána vždy doběhne právě ten, který je sociálně postaven o několik stupňů pod ním: chudý sedlák či otrhaný žebrák.

³² SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-85010-06-2. s. 32

³³ Tamtéž, s. 32 - 46

³⁴ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-x. s. 108

³⁵ SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-85010-06-2. s. 36

3. Legendární

Tyto pohádky vyprávějí církevní a náboženské náměty. Obsahují náboženské tradice, církevní učení a vystupují v nich biblické postavy a postavy světců. Popisují jejich život a skutky, které učinili. Rozšířily se především prostřednictvím středověkého a staršího písemnictví.³⁶ Jsou to například příběhy o sv. Jiřím, který zvítězil nad drakem; o rytíři Martinovi, který věnuje svůj plášť chudákovi; o Ježíšovi a jeho narození a dětství nebo příběh o Františkovi z Assisi, který byl služebník chudoby a přítel zvířat. Lidé v těchto příbězích často pochybí, ale své chyby se snaží napravit díky pokoře.³⁷

4. Zvířecí

Tento druh pohádek připomíná literární bajky a navzájem se občas ovlivňují; především jde o příběhy, ve kterých je mazaná liška a hloupý vlk, o nepřátelství psa a kočky, o různých zvířatech na cestách, o příhodách kohoutka a slepičky apod.

Jako další skupinu zmiňuje pohádky didaktické, poučné, které byly určené dětem. Také připomíná zvláštní skupinu žertovných pohádek tzv. ‚lhářských‘, které jsou plné nadsázek, kontrastů a nonsensů a pohádky tzv. ‚selské‘, které se týkaly zemědělství a jeho starostí i radostí.

2.1.2 KLASIFIKACE PODLE SVOBODOVÉ A ŠVEJDOVÉ³⁸

Autorky a pedagožky Hana Švejdová a Eva Svobodová pro práci s předškolními dětmi dělí pohádky do tří základních kategorií:

1. Kouzelné pohádky

Jde o fantastické pohádky, které jsou založené na dávných představách o světě. Vystupují v nich princezny, princové, kteří bojují se zlým drakem a také stateční Honzové. Tyto druhy pohádek nesou archetypy neboli tzv. pravzory postav, dějů a příběhů, které jsou postavené na symbolice. Člověk je schopen tuto symboliku vnímat a odhalit nejen na základě svého nevědomí, ale také na vědomé životní zkušenosti.

³⁶ SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-85010-06-2. s. 46

³⁷ STREIT, Jakob. *Proč děti potřebují pohádky*. Praha: Baltazar, 1992. ISBN 80-900307-4-2. s. 71

³⁸ SVOBODOVÁ, Eva a HANA ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8. s. 108-110

Kouzelné pohádky jsou nositeli různých postav – nadpřirozených bytostí, obrů nebo naopak trpaslíků, čertů v pekle a andělů na nebi, vodníků, kteří si střeží své dušičky v hrníčkách na dně rybníků, sudíček a víl. Každá postava nese své charakteristické rysy a vlastnosti, které se nedoporučují proměňovat při interpretaci pohádky, neboť jejich platnost a potřebnost byla prokázána historií.

2. Zvířecí pohádky

Autorky považují zvířecí pohádky za skvělý materiál pro práci s dětmi. V těchto pohádkách totiž zvířata vystupují jako lidé – jsou nositeli lidských vlastností. Například liška je mazaná a lstivá, pes je poslušný a věrný, medvěd je velmi silný a včelka naopak malá, ale pilná.

Tyto pohádky pomáhají člověku poznat nejen své vlastní vlastnosti, ale i vlastnosti druhých lidí. Zároveň přinášejí určité a jasné ponaučení, které si můžeme do života převzít.

3. Autorské pohádky

Jde o autorské pohádky nebo také autorsky přepracované kouzelné pohádky, které jsou často upravované do podoby scénáře pro film nebo divadlo. Autor se v těchto pohádkách uchyluje k líbivé komické poloze některých kouzelných postav, aby zaujal diváka. Proto často čerti a vodníci přicházejí o svoji symboliku přírodních sil a stávají se z nich přihlouplí a snadno ošiditelní chlapíci, kteří vystupují velmi vtipnou formou (např. čert a vodník v Princezně ze mlýna či čert v Čertově nevěstě). Takto zpracovaná pohádka sice může být pro diváka velice oblíbená, ale dítěti to nepřináší žádnou jistotu.

Charakteristickým rysem autorských pohádek je především zmírnění dopadu zlých skutků na člověka tím, že dostane možnost nápravy a polepšení. V těchto typech zpracování získává divák ujištění, že i přes určitou nadsázku a humor, je respektována charakteristika a symbolika postav, a tudíž na každého čeká spravedlivá odplata. Například ve filmových pohádkách Anděl Páně či Lotrando a Zubejda.

2.1.3 KLASIFIKACE PODLE DOLÁKOVÉ³⁹

Tato autorka rozděluje pohádky dle jejich obsahu:

1. Klasické pohádky

Tímto typem pohádek jsou myšleny pohádky, které poslouchají děti po celém světě. V mnoha kulturách se objevují řady z nich, které se ale mohou od sebe mírně lišit. Jde například o pohádky, jako jsou Popelka, Šípková Růženka, Jeníček a Mařenka neboli Perníková Chaloupka či Sněhurka nebo Červená Karkulka. Děti znají zápletku společně s dějovou posloupností a snadno se v textu orientují.

Občas se může vyskytnout problém ve formě délky pohádky nebo ve slovní zásobě – tyto pohádky mohou obsahovat archaismy anebo složitá slova, která děti dosud neznají. Nicméně je to příležitost, jak děti seznámit s národními poklady odlišných kultur.

2. Bajky, příběhy o zvířatech

Bajky a zvířecí pohádky jsou dětem velmi blízké a jsou u nich populární. Dítě se velmi rychle dokáže ztotožnit s postavou zvířete a díky jejich jednání a chování tak poznává jak vlastnosti své, tak i vlastnosti těch druhých.

„Zvířata mohou jednat jako lidé a jejich chyby mohou být vnímány méně bolestně a dramaticky, což oceňují zvláště citlivější děti.“

3. Pohádky s opakujícím se dějem

Tyto pohádky především poskytují spoustu prostoru pro pozitivní vnímání jazyka právě tím, že opakované situace s jednoduchou zápletkou jdou snadno v textu sledovat. Tudíž umožňují procvičení paměti a schopnost opakování textu a osvojení si méně známá slova a situace v krátké době. Jedná se například o pohádky O veliké řepě, kde se opakuje situace s přivoláním dalšího člena rodiny nebo O Koblížkovi, který zpívá stejnou písničku vždy, když potká nějaké zvíře, které ho chce sníst.

³⁹ DOLÁKOVÁ, Sylvie. *Umíte to s pohádkou?: práce s příběhy v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0933-1. s. 12-14

4. Dobrodružné a romantické pohádky

Poměrně často spolu tyto dva typy pohádek souvisí a vyskytují se současně. V těchto pohádkách jde především o to, že hlavní postava musí splnit nějaký velmi těžký úkol – hrdinský čin, aby se dostala k milované osobě či stanovenému cíli.

Díky těmto příběhům děti poznávají archetypy postav jako je např. hrdina, který je buď dobrý a laskavý, nebo zlý a ošklivý. To dětem dává možnost poznat, na čí stranu se přikloní a je pro ně snadné ztotožnit se s hrdinou, který je správný, žádoucí.

5. Básně, písně a říkadla

Jedná se o první literární útvary, se kterými se děti setkávají. Jsou pro ně ideální především pro jejich jednoduchý obsah, rýmy, zvýrazněný rytmus a v písničkách pro přitažlivou melodii. Dětem tak pomáhají zapamatovat si text mnohem rychleji než v běžné prozaické pohádce.

6. Moderní umělé pohádky

Tento druh pohádek představuje pojednání o novodobém světě. Vypráví o tom, s čím se děti setkávají v jejich každodenním životě. Pomáhají jim tak pochopit určité souvislosti, proč se věci dějí tak, jak se dějí a jak to ve světě chodí.

7. Pohádky vytvořené pro výukové účely

Autorka tyto příběhy situuje spíše do předmětů, které se vyučují na základních školách – například do výuky jazyků, kdy text pohádky obsahuje přiměřenou slovní zásobu, odpovídá probírané gramatice a má přitažlivý kontext, aby děti mohly vnímat jazyk v jeho přirozeném prostředí. Dále zmiňuje matematiku, kdy je hrdina doveden do cíle formou kalkulace příkladů nebo v prvouce, kdy nám příběh může pomoci k poznání přírodních i společenských jevů, sociálních zkušeností a vysvětlení záhad života.

8. Série pohádek s ústředním motivem

Jedná se o četbu na pokračování, kdy je ke každé nově přečtené části přiřazena nějaká aktivita pro práci s textem. Aktivity, které jsou s příběhem spojené, podporují u dětí mluvení, komunikační dovednosti a později také psací gramotnost. Děti v pohádkách zároveň nalézají různé odpovědi na otázky. Pohádky jim poskytují uspokojení jejich zvědavosti a dodávají jim dostatečně velký prostor ke kognitivnímu poznávání

okolního světa, porozumění přírodě a jejím zákonitostem, zvládnutí široké slovní zásoby, poslechu a porozumění textu a předvídání a charakterizování sdělení obsahu.

2.2 ZNAKY POHÁDKY

Pohádka je ve své původní podobě folklórním žánrem předávaným ústní lidovou slovesností. Dnes už je pojem pohádka podstatně širší (viz text výše), ale stále je to útvar vykazující jasně rozeznatelné znaky.

Streit ve své publikaci zmiňuje tyto hlavní znaky:⁴⁰

- Téměř každá pohádka začíná situací, která je velmi harmonická a poté je přerušena. „*Byla jednou jedna královna; Byl jednou jeden krásný zámek*“
- Následují boje a různá nebezpečí, štěstí je ukončeno, lidé se nějakým činem proviní a jsou vyhnáni z ráje.
- Často se v pohádkách objevují symboly zla: *pýcha, zbabělost, zloba, žárlivost, hloupost, lenost a lakota, čarodějnice či černokněžníci.*
- Postavy se často ocitnou v různých zápletkách a nepříjemných situacích: *zabloudí v tajemném lese, jsou někým druhým uvězněni, propadnou dlouholetému spánku či zkamení.*
- Poté přicházejí určité znaky vysvobození: *přichází pomoc a dochází k velikému obratu* a následně přicházejí *poslové dobra, odvahy a odevzdanosti.* A tudíž dobro vítězí nad zlem.
- Dalším znakem je tzv. *zmrtvýchvstání*, kdy přijede princ či jiný hrdina, který ztělesňuje všechny dobré lidské vlastnosti (např. pokora, pravdomluvnost, láska, věrnost a statečnost), a zachrání princeznu, která je v nesnázích.

Tato řada obrazů dramaturgie pohádek je velmi cenná a podstatná pro dětskou fantazii. Dodává dítěti morální podnět k životním zkušenostem, které ho v budoucnu čekají a nemusí být vždy lehké.

Sirovátka ještě zmiňuje tyto znaky pohádky:⁴¹

- Hrdina či hrdinka často mohou pocházet z nižšího sociálního prostředí: *syn ševce, třetí syn krále, který je všemi opovrhovaný anebo dcera, která je sužována macechou*

⁴⁰ STREIT, Jakob. *Proč děti potřebují pohádky*. Praha: Baltazar, 1992. ISBN 80-900307-4-2. s. 24-25

⁴¹ SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-85010-06-2. s. 36-

a nevlastními sestrami anebo na začátku pohádky odchází od rodiny do světa: *chudý chasník, syn statkáře*.

- Téměř každá pohádka končí slovy „...a žili spolu šťastně, a jestli neumřeli, tak žijí dodnes.; .. potom byla svatba a švec se stal králem.“
- Určitou roli také mají magická čísla: *tři, sedm, devět (královi se narodili tři synové, sedmihlavý drak aj.)*.
- Poměrně často se také v pohádkách objevuje znak *podvojně symetričnosti*: *pohádka o dvou sestrách – příběh má dvě linie, jednou se vypráví příběh hodné dívky, která si vysloužila vzácné dary a podruhé se v příběhu vypráví o zlé a zkažené dívce, která nedostane za služby nic*.

2.3 VLIV POHÁDKY NA DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU ANEB CO NÁS POHÁDKY NAUČÍ

„Má-li příběh doopravdy upoutat pozornost dítěte, musí je bavit a vzbuzovat v něm zvědavost. Má-li mu však obohatit život, musí v něm podněcovat představivost, pomáhat mu rozvíjet rozumové schopnosti a vyjasňovat jeho pocity: být v souladu s jeho úzkostmi a tužbami: brát vážně jeho těžkosti a zároveň nabídnout dítěti řešení problémů, které dítě nejvíc matou. Musí se zkrátka vztahovat ke všem stránkám jeho osobnosti zároveň – a to tak, aby dětské trampoty nejenom nesnižoval, ale naopak doceňoval jejich závažnost a v dítěti současně podporoval sebedůvěru a důvěru v budoucnost.“⁴²

Literatura pro děti je velkým přínosem především v obohacení jejich životní reality a zároveň podporuje slovní zásobu a cit pro vyjádření.⁴³

Dobrý příběh je takový, který zaujme dětskou osobnost, probudí v něm zvědavost a empatii, umožní mu kreativně a tvořivě myslet s využitím jeho tvořivosti, nabídne mu možnost ztotožnění se a srovnání jeho vlastních zkušeností a podporuje dítě v rozvoji jeho celé osobnosti po stránce kognitivní, sociální i emocionální.

Na příbězích je však nejdůležitější a nejkrásnější to, že dokáží u dítěte výrazně podněcovat zcela jeho přirozený rozvoj. Příběh dovede dítěti přiblížit a pochopit aktuálně vzniklou situaci mnohem lépe, než když jim to bude učitelka vysvětlovat, poučovat je o něčem či něco

⁴² BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Praha: NLN – Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-290-1. s. 8-9.

⁴³ KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3. s. 196

přikazovat nebo zakazovat. Zároveň příběh umožňuje přirozenou integraci (př. původní zkušenosti s novým poznáním, kognitivního a sociálního učení, myšlení, intuice a citů, reality a fantazie, propojení dětí různých věkových skupin – každý si něco z příběhu odnese apod.) a propojení pedagogů, dětí i rodičů.

Velmi cenný je příběh, který přímo souvisí se životem dítěte. Prostřednictvím tohoto příběhu se dítě odpoutá od sebe samého a zkoumá téma skrze někoho jiného v příběhu, který má stejné problémy nebo zažívá velmi podobné životní skutečnosti.

Skrze příběhy dochází k rozvoji tvořivého myšlení, neboť příběhy pro to vytvářejí přirozené podmínky. Prvky tvořivého myšlení se u dítěte projevují v originalitě, nápaditosti, různých kombinačních schopnostech a postupech při řešení situací či rozvojem fantazie. Prostřednictvím příběhů děti žijí, prožívají, dotváří, prozkoumávají a učí se nejen poznatků a dovednostem, ale také získávají cenné životní zkušenosti.

Příběhy a práce s nimi nám vytváří podmínky jak pro celistvost učení, tak současně i pro jistou vyváženost činností, které jsou příběhem motivovány a podněcuje tak děti k aktivitě. Jedná se například o činnosti spontánní a řízené, statické i dynamické, skupinové, individuální, ale také verbální či neverbální anebo o činnosti z různých oblastí od poznávacích přes umělecké, pohybové až k pracovním či sociálním.⁴⁴

„Pohádky jsou pro děti materiálem k poznání světa, ve kterém žijí. Každá reálná situace se dá zobrazit příběhem. ... Děti získávají vhled do magického a poetického světa fantazie a dobrodružství. Mohou se soustředit na poznávání akcí a jejich následků, čekají bez dechu na zpravidla šťastný konec, učí se poznávat vtip a legraci, řešit problémy s humorem a nadsázkou.“⁴⁵

⁴⁴ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9. s. 131-133

⁴⁵ DOLÁKOVÁ, Sylvie. *Umíte to s pohádkou?: práce s příběhy v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0933-1. s. 10

2.3.1 CO NÁM POHÁDKA PŘINÁŠÍ, POSKYTUJE A CO NÁS NAUČÍ

Pohádky nikdy nebyly pouhým zdrojem zábavy či prostředkem k ukrácení dlouhé chvíle. Byly morálním poselstvím, způsobem tvarování postojů a hodnot. Dobrým výběrem pohádky je možné iniciovat účelnou edukaci i v předškolním vzdělávání.

Níže jsou zmíněné jednotlivé přínosy pohádek dle Dolákové⁴⁶

1. Autentičnost

Děti nemají žádný problém s porozuměním příběhu a jsou schopny přijmout získané informace jako fakta, pokud je přiměřený jejich věku. Příběh pomáhá propojovat celistvé vnímání skutečnosti z různých úhlů pohledu.

2. Přirozený plynulý jazyk

Děti jsou schopny poslouchat jeden příběh dokola a díky tomu jsou schopny si zapamatovat vše, co jim text nabízí. Od nových slov a frází, přes dějovou zápletku, intonaci, principy rozhovoru až po poskytnuté informace. Formou dialogů, které jsou odrazovým můstkem pro komunikační schopnosti, si děti sdělují veškeré své pocity a dojmy, informace, vyměňují si názory na cokoli, co se v příběhu odehrálo a mohou samy přispět k toku nebo zvratu děje příběhu.

3. Zdroj motivace

Pohádky jsou perfektním zdrojem motivace dětí. Skrze ně děti dostávají prostor pro fantazii a představivost, rozvíjí jejich schopnost vnímání slovního sdělení a dávají jim nejen obrazový, ale i významový rámec. Pohádka dokáže upoutat jejich pozornost a tím zahájit škálu dalších aktivit, které jsou svázané stejným tématem a odehrávají se napříč všemi oblastmi.

4. Dodávají životu kouzlo a poezii

Pohádky mají poetickou funkci, která je nezpochybnitelná. Jejich každodenní zacházení s realitou umožňují dětem vidět krásu a přitažlivost i v těch nejběžnějších věcech. „*Děti, které se setkávají s poezií a fantazií, rozvíjejí představivost i citovou stránku své osobnosti.*“

⁴⁶ DOLÁKOVÁ, Sylvie. *Umíte to s pohádkou?: práce s příběhy v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0933-1. s. 11-16

5. Jsou ze života

V příbězích děti nalézají známé modely, situace a reakce ze svého okolí. Díky nim chápou, proč se věci dějí určitým způsobem. Prostřednictvím pohádek a modelových situací můžeme u dětí působit například na špatné návyky či chování. Zároveň jimi budujeme pevný základ morálního a kulturního cítění, především u takových pohádkových příběhů, které jsou z historie nebo které obsahují informace o vzdálených zemích či odlišných civilizacích a kulturách.

6. Jsou zdrojem poslechu

Poslech je jedním z velmi výrazných prvků, který se při práci s příběhy využívá. Formou poslechu děti vstřebávají informace a rozvíjejí schopnost porozumění textu. Je podstatný např. pro přísun informací, pro nácvik slovního projevu nebo pro rozšíření slovní zásoby. Formou poslechu jsou dětem nabízeny různé modely pro zvládnutí správné výslovnosti, vyjádření myšlenek a správné intonace řeči.

7. Zasahují do výchovy mezilidských vztahů

Pohádky nám poskytují různé prospěšné momenty v mezilidských vztazích, především v mravní výchově, kde se učíme smyslu pro fair-play, respektu k autoritám, zákonům a pravidlům lidského soužití. Skrze příběhy jsou děti podporovány v respektování rozdílů ve vzhledu a chování, jak vést zdravý životní styl, jak se chovat, aby byly v bezpečí při dopravních situacích. Jsou též vedeny k respektu vůči druhým, ke spolupráci, vzájemné pomoci anebo třeba ke střídání se v rozhovoru. To vše pomáhá dětem k tomu, aby se zorientovaly v životě naší, lidské společnosti.

8. Zdroj informací a znalostí

To, jakým způsobem funguje svět kolem nás, děti čerpají především z nápověd, kterým jim pohádky přináší. Učí se rozumět přírodním i společenským zákonitostem, poskytují jim povědomí o tom, co je a není správné, podporují jejich sebedůvěru, pěstují u nich pozitivní vztah k učení a utváří objektivní přístup k životu.

9. Silný emocionální prvek

Skrze hlasité čtení nebo vyprávění pohádek se prohlubuje pocit sounáležitosti, zkvalitňuje se paměť i myšlení a posiluje se sebevědomí. Pokud je příběh emočně podbarvený, daleko lépe si ho dítě pamatuje.

2.4 ZPŮSOBY PŘEDSTAVENÍ POHÁDKY DĚTEM

Pohádky se dnes k lidem dostávají různými cestami. Zde se budeme zabírat pouze těmi, které jsou výhodné v edukaci v MŠ. Nejpřirozenější formou (a také formou původní), která nám umožňuje oční kontakt a reakci na prožitky dětí, je vyprávění.⁴⁷ Vyprávění může být obtížné, nicméně děti ho vnímají jako dárek a vzniká tak intenzivní zážitek. Při vyprávění může pedagog v roli vypravěče reagovat na ohlas posluchačů – zopakuje pasáž nebo ji převypráví jednodušším jazykem, pokud si všiml, že reakce není adekvátní. Vypravěč využívá prostoru i svého těla – používá různá gesta, pohybuje se a udržuje oční kontakt. Nevýhodou vyprávění je především podmínka, že se text musí vypravěč naučit důkladně z paměti, tudíž si musí dávat pozor, aby se neztratil v textu či nezapomněl něco důležitého říci.

Druhou formou představení pohádky je čtení. I to má své pro a proti. Čtenář se nemusí učit text nazpaměť, tudíž nehrozí, že sdělí dětem něco jinak nebo špatně a může zopakovat danou pasáž znovu a znovu, protože je text pořád stejný. Obrázky, které kniha, ze které je čteno, obsahuje, pomáhají dětem orientovat se v příběhu a prostřednictvím toho v dětech čtenář probouzí a upevňuje pozitivní vztah ke knihám. Nicméně se může stát, že se čtenář ponoří do textu natolik, že zapomene na posluchače anebo naopak, aniž by si to uvědomoval, začne číst rychleji a rychleji. To způsobuje, že posluchači s ním přicházejí o oční kontakt. Zároveň během čtení je čtenář omezen v prostorových a pohybových možnostech.⁴⁸

Pohádku ovšem nemusíme jenom číst či vyprávět. Můžeme si ji s dětmi kreslit, malovat nebo jinak výtvarně ztvárňovat, ale třeba zahrát si ji jako loutkové divadlo. Můžeme ji rozečíst a s dětmi vytvářet její konec – jak to asi bylo; jak chceme, aby to skončilo?

Do pohádky můžeme také vstoupit prostřednictvím dramatické výchovy a jejích metod – rozehrát ji, prozkoumat, porovnat pohádkový příběh a jeho situace s naším aktuálním reálným životem. „*V této formě se nám spojují vyprávění, hra a umění, fenomény tolik příznačné a potřebné pro předškolní věk, a zcela přirozeně otevrou dítěti cestu do světa fantazie a poznání, které mnohdy přesahuje hranice vědomého a nevědomého.*“⁴⁹

⁴⁷ SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8. s. 111

⁴⁸ DOLÁKOVÁ, Sylvie. *Umíte to s pohádkou?: práce s příběhy v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0933-1. s. 19-20

⁴⁹ SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8. s. 111

3 DRAMATICKÁ VÝCHOVA

Dramatická výchova se řadí mezi vyučovací předměty estetické výchovy podobně jako literární, hudební, výtvarná a pohybově taneční výchova. Zároveň také může být DV zájmovou činností, kterou tvoří především veřejná divadelní, loutkařská či přednesová představení.⁵⁰

Dramatickou výchovu můžeme definovat jako tvořivý proces, při kterém dochází ke zkoumání a kontrole tématu a vytváření vlastních postojů ve srovnání s postoji ostatních účastníků, prostřednictvím vlastního prožitku a na základě vlastní činnosti. Skrze tento proces se aktivně rozvíjí jak intelektuální složky, tak i intuice, empatie, kreativita a tvořivost, nezávislost, tolerance, komunikace, zodpovědnost a autentičnost osobnosti.

Pro dítě předškolního věku je velmi typická hra, a jelikož současné MŠ mají dostatečný prostor pro rozmanitost v obsahu, metodách, prostředcích i formách, nabízí se jim tak perfektní prostor pro dramatickou výchovu a její metody.⁵¹

Dle Valenty je dramatická výchova systémem řízeného, aktivního uměleckého, sociálního a antropologického učení dětí nebo dospělých, které je založeno na využití základních principů a postupů dramatu a divadla vzhledem k dramatickým, divadelním a výchovným požadavkům a k individuálním i společenským možnostem dalšího rozvoje zúčastněných osob.⁵²

3.1 CÍLE DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Dramatická výchova má tři základní cíle procesu. Nelze je od sebe oddělovat, protože se vzájemně prolínají a doplňují. Je tedy nutné sledovat všechny najednou a žádnou tak nepodceňovat či neopomenout.

Prvním cílem je osobnostní či individuální rozvoj dítěte (nebo člověka). V této oblasti se rozvíjí vnímání, soustředěnost a schopnost vnímat sebe samotného i okolní svět. Jejím prostřednictvím se odstraňují různé zábrany (př. strach nebo tréma) a sebeuvědomování. Zdokonalují se pohybové dovednosti, rytmické cítění, tvořivost a představivost. Prohlubují se komunikační dovednosti, a to jak ve verbální složce – vyjádření svých myšlenek a postojů,

⁵⁰ AMIROVÁ, Alžběta, Michaela FIEDLEROVÁ a Andrea REJCHRTOVÁ. *Metody a aktivity dramatické výchovy v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, [2019]. Komplexní metodiky jednotlivých oblastí předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-430-5. s. 25

⁵¹ SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8. s. 9-10

⁵² VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1865-1. s. 40

příjem myšlenek, postojů a pocitů druhých, umět naslouchat a porozumět tomu, co tím ten druhý chce říct aj., tak i v neverbální – schopnost vyjádřit se pohybem, postojem, umět použít výraz, mimiku, gestikulaci. Buduje se také emocionální citění, děti tak získávají zkušenosti s různými emocemi.

Druhým cílem dramatické výchovy je sociální rozvoj. Prostřednictvím her a cvičení se rozvíjí kontakt a sociální komunikace. Prohlubuje se vzájemná důvěra a spolupráce ve skupině, a tudíž se nabízí společné sdílení a prožívání. Dítě se učí naslouchat a umět se vcítit do druhého (učí se empatii).

Posledním cílem je dramatická hra. Tento cíl převážně navazuje na ty předchozí, protože jejich proces a osvojení si potřebných dovedností a schopností jsou předpokladem k úspěšnému a bohatému rozvíjení dramatických her. Dramatická hra neboli námětová hra je založená na mezilidském kontaktu a komunikaci. Jde o setkání různých lidí (v našem případě dětí) v situacích, ve kterých na sebe vzájemně působí a řeší danou situaci. V této situaci se střetávají se svými postoji, potřebami či přáními a vytváří tak děj hry. Hráči při této hře jednájí sami za sebe na rozdíl od hry v roli. V této hře hráč vstupuje do jiné sociální role, než je mu vlastní (př. nejsem dítětem, ale matkou). Skrze DV se dítě může lépe orientovat v běžných životních situacích a mezilidských vztazích, ale také si může vyzkoušet situaci, se kterou se dosud nesešlo. Učí se svobodně jednat a zodpovědně rozhodovat.⁵³

3.2 METODY A TECHNIKY DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Metoda je obecně nějaký postup, proces či cesta, po které jdeme za dosažením cíle, který jsme si stanovili. Technikou se rozumí určitý postup – stanovené činnosti. Metoda je tudíž naplněna vybranými technikami a cvičeními.⁵⁴

Metody i techniky si pedagog vybírá, vytváří a užívá v souladu s obsahem učiva a především s cíli, které si stanovil, především proto, aby se k nim posunul.⁵⁵

Metody a techniky dramatické výchovy jsou různými autory odlišně rozdělovány. Zmíním tedy klasifikaci metod dle Valenty a uvedu jen některé techniky, které jsem především využila ve své praktické části bakalářské práce.

⁵³ MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. 7., rozš. vyd. Praha: Artama, 1992. ISBN 80-7068-041-5. s. 16-19

⁵⁴ KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3. s. 202

⁵⁵ SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8. s. 69

METODY A TECHNIKY DLE VALENTY⁵⁶**1. Metoda úplné hry**

Tato metoda je založena na modelaci situací z běžného života s využitím všech aktivit (pohyb, řeč, psaní, manipulace s předměty aj.).

2. Metody pantomimicko-pohybové

V této metodě se od hráčů vyžaduje pohybová aktivita a naopak není potřeba zvuk ani řeč. Pro malé děti či nezkušené hráče jsou pantomimické a pohybové aktivity mnohem snazší než verbální.

- Pantomima (částečná, dotyková)
- Parafrázování pohybem
- Pohybová cvičení
- Pohybový rituál
- Taneční drama
- Zrcadlení (paralelní i následná hra dvojic)
- Živé obrazy (vlastní aktivita hráčů ve skupině)

3. Metody verbálně-zvukové

Jsou založeny na slově či zvuku a zkvalitňují naslouchání, techniku řeči, práci s výrazem řeči a zvuku. Tyto metody jsou pro nezkušené hráče obtížné a doporučuje se s nimi začít až po pohybových a pantomimických hrách.

- Brainstorming
- Čtení
- Diskuze
- Extralingvistické hry (ozvučení a zvuková kulisa)
- Hra v roli
- Hlasová cvičení
- Konverzace

⁵⁶ VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1865-1. s. 122 - 214

- Mluvicí předměty (mluvení za loutku, věc či postavu)
- Monolog
- Postsynchron (hlasité myšlení, hlasitá řeč)
- Předávaná řeč (více vypravěčů tvoří vyprávění jednoho příběhu)
- Recitace
- Rozhovor
- Zpěv a hudební exprese

4. Metody graficko-písemné

Jsou doplňujícími a podporujícími metodami již zmíněných metod výše. Hráči vytvářejí písemný, kreslený či malovaný artefakt, který může být vytvářen v rolích i mimo ně. Hráči se tak stávají buď tvůrci (sami artefakty vytvářejí), polotvůrci (přetvářejí je nebo je dotvářejí) nebo příjemci (zde jde o pasivní užití artefaktu). Tyto metody podporují vnímání a myšlení dětí, rozvíjí jejich představivost a fantazii a trénují jejich motorické dovednosti.

- Myšlenkové mapy
- Obrazy
- Reflexe

5. Metody materiálově-věcné

Tyto metody jsou taktéž doplňujícího významu. Jejich základem je práce s hmotou – materiálem. Prostřednictvím těchto metod se děti učí poznávat svět, rozvíjí svoji představivost, fantazii i estetické citění. Jsou velmi užitečné při budování kontextů, atmosféry a prostředí. Skrze tyto funkce poté pomáhají charakterizovat postavy a hlavní myšlenky příběhů.

- Práce se stavbami
- Práce s kostýmem (hra v kostýmu)
- Práce s maskou
- Práce s prostorem
- Práce s rekvizitou

3.3 ZÁSADY PŘI DRAMATICKÝCH ČINNOSTECH S DĚTMI V MŠ

Při každodenní práci s dětmi by měl mít každý pedagog na paměti tyto zásady, které by měly ovlivňovat jeho styk s dítětem.

Svobodová se Švejdrovou uvádějí především tyto:⁵⁷

1. Bezpodmínečné přijetí dítěte

Pedagog dá dítěti najevo, že je rád, že je dítě s nimi, těší se na něj a pokud do MŠ nepřejde, schází jim. Pedagog musí být spravedlivý, aby nedocházelo k upřednostňování dětí, které si oblíbil. Pokud dítě udělá něco, co nebylo správně, je důležité, aby mu pedagog sdělil, že s tímto nesouhlasí. Pedagog by měl dítěti ukázat způsoby, jak je možné chybu napravit a podporovat v něm důvěru, že každá situace má řešení.

2. Nikdy nezesměšňovat a neponižovat dítě před ostatními

Je důležité, aby pedagog řešil velmi citlivě a diskrétně situace, které nastanou během pobytu ve třídě (např. pomočení či nezvládnutí hygienického úkonu). Pedagog by se měl vyhnout připomínkám, co kdy dítě udělalo špatně a vyčítat mu jeho chyby.

3. Respektovat potřeby dítěte

Každý člověk na světě má individuální míru potřeb. U dětí to není jinak. Pedagog by si měl uvědomit, že není jeho povinností např. naučit dítě jíst jídla, která nezná z domova, ale vytvořit mu takové podmínky, aby se v MŠ cítilo dobře a těšilo se do ní.

4. Vytvářet jasná a smysluplná pravidla

Aby byla pravidla pro děti smysluplná, je důležité, aby se na jejich tvorbě samy podílely. Pravidla jim dávají pocit bezpečí a vědomí řádu. Je proto důležité, aby byla pro všechny – pro děti, pro pedagogy i pro ostatní zaměstnance a tudíž, aby je všichni dodržovali.

5. Efektivní a vstřícná komunikace s dítětem

Prostřednictvím této komunikace se dítě dozvídá, že svět kolem něj je bezpečné místo, ve kterém je ostatními dětmi i dospělými přijímáno, respektováno a chápáno

⁵⁷ SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8. s. 29-32

jako plnohodnotný partner. Tento způsob komunikace je velmi obtížný dlouhodobý proces učení.

6. Vytvářet prostor pro aktivitu a iniciativu dítěte

Improvizace je jednou ze schopností pedagoga, kterou potřebuje k tomu, aby mohl okamžitě reagovat na nápady dětí. Dostatečný prostor je pro děti nezbytný k jejich fyzické i psychické aktivitě. Pedagog by měl umět odhadnout, kdy je potřeba nahradit klidovou činností pohybovou a naopak. Zároveň by neměl mít strach z ústupu z předem naplánovaných činností.

7. Možnost si odpočinout

Pokud je dítě unavené, mělo by mít možnost naplnit své aktuální potřeby a odpočívat v klidném koutku třídy a jen pozorovat dění kolem.

8. Nabídka zajímavých a smysluplných činností a podnětů

Výběrem činností by měl pedagog respektovat jak potřeby, tak i zájmy dětí. Zároveň by měl reagovat na aktuální zájem dětí. Například, pokud v televizi vysílali Sněhurku a sedm trpaslíků a většina se na ni dívala, je dobré tedy zvolit aktivity a hrát si na prince, trpaslíky a Sněhurku.

9. Představovat dětem svět jako pozitivní prostor

Pedagog dětem poskytuje životní pozici na straně dobra a ukazuje jim, jak dobrou pomáhat, jaké řešení problému zvolit, aby bylo pozitivní pro všechny zúčastněné aj. Pedagog by měl děti učit rozlišit dobro a zlo a seznamovat je s prvními morálními principy. Nejlepším způsobem, jak tohoto docílit, je využití pohádek a příběhů. Prostřednictvím nich se děti seznamují s poselstvím o naději a víře v dobro.

10. Zapojovat děti do plánování a hodnocení činností

K tomu, aby se dítě mohlo těšit, potřebuje vědět, co bude následovat, na co se má těšit. To úzce souvisí s plánováním. Pedagog může s dětmi plánovat cokoli – od vycházky, přes výlet až po plán činností či přestavbu třídy.

11. Vzájemná důvěra a úcta ve schopnosti dítěte

Pedagog svou úctu k dětem projevuje tím, že je bere jako partnery při tvorbě pravidel, zajímají ho jejich názory a nezesměšňuje je před ostatními.

4 EVALUACE VYUČOVACÍHO PROCESU

Evaluace je metoda, která pomáhá pedagogovi zjistit, zda svoji pedagogickou práci vykonává dobře a ukazuje mu možnosti dalšího zlepšení. Jde o proces, který se dotýká všech fází vyučovacího procesu – fáze plánovací, ve které dochází k tvorbě ŠVP a TVP, fáze realizační jako forma průběžné evaluace působení na děti a fáze hodnotící, ve které pedagog vytváří podklady pro další plánování. Evaluaci může pedagog provádět formou hodnotících kritérií, které si buď stanoví sám anebo použije jako kritérium určitou část RVP PV.

Svobodová také zmiňuje, že součástí evaluace jsou tzv. výzkumné techniky, jejichž výsledky slouží k pozitivnímu posunu v práci školy. V mateřské škole jde např. o pozorování, dotazník (určený rodičům), videozáznam, rozhovor, analýzu dětských prací, SWOT analýzu či analýzu dokumentů.⁵⁸

Dle Syslové se autoevaluace (označení v RVP PV) a vlastní hodnocení (označení ve Školském zákoně v § 12) definuje jako „*systematické a plánované hodnocení na základě předem stanovených kritérií, které směřuje ke zkvalitnění práce školy a je prostředkem pro zavádění a řízení změn ve škole.*“ Důležitá je nejen evaluace na úrovni dané třídy či školy, ale také na úrovni jednotlivce – hodnocení dítěte a samotného pedagoga. Během hodnocení dítěte pedagog pravidelně sleduje jeho pokroky a rozvoj, aby následně mohl plánovat vzdělávací činnosti v souladu s potřebami a přirozeným vývojem dítěte.⁵⁹

Hodnocení samotného pedagoga se také nazývá sebereflexe či sebehodnocení. „*Sebereflexe je získávání poznatků o sobě samém za účelem zkvalitňování své práce a přístupů k dětem, ale i k sobě samému.*“⁶⁰ Sebereflexe neboli uvědomování si svých kvalit a vnitřního dění přispívají k efektivnímu rozvoji osobnosti. Svobodová s Vítěčkovou uvádějí, že pro rozvoj vlastního potencionálu je základem pravidelná sebereflexe svého jednání jak ve svém profesním životě, tak i v osobním.⁶¹

⁵⁸ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9. s. 148-157

⁵⁹ SYSLOVÁ, Zora. *Autoevaluace v mateřské škole: cesta ke kvalitě vzdělávání*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0183-0. s. 24

⁶⁰ SYSLOVÁ, Zora. *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4309-7. s. 47

⁶¹ SVOBODOVÁ, Eva a Miluše VÍTEČKOVÁ. *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1243-0. s. 40

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 PŘEDSTAVENÍ INTEGROVANÉHO TEMATICKÉHO BLOKU

Jak je již zmíněno v úvodu celé bakalářské práce, její praktickou část tvoří naplánovaný, zrealizovaný a zhodnocený integrovaný tematický blok zaměřený na rozvoj prosociálního chování u dětí předškolního věku. Tento blok je založený na práci s pohádkovým příběhem „Jeden za všechny, všichni za jednoho“.

Hlavním cílem praktické části je představit integrovaný tematický blok, jehož cílem je rozvoj prosociálního chování u dětí předškolního věku. Především jde o rozvoj schopnosti spolupráce a pomoci druhému, utužování vztahů mezi dětmi a uvědomování si jejich emocí. Vytvořený integrovaný tematický blok je sestaven tak, aby u dětí pozitivně podporoval prosociální chování prostřednictvím různých aktivit, které obsahují hry ve skupinách, smyslové hry, hry s emocemi nebo hry pro spolupráci. Cílem integrovaného tematického bloku je tedy dovést děti k pokroku prosociálního chování, pozitivně ovlivnit jejich vztah k druhým, rozvoji empatie a cítění, ale i pochopení a prožívání našich vlastních emocí.

Integrovaný tematický blok byl zrealizován v rámci souvislé pedagogické praxe po dobu jednoho týdne v mateřské škole s jednou třídou o počtu třiačtyřiceti dětí. Třída je heterogenního typu a navštěvují jí děti od tří let do šesti až sedmi let. Jedná se o vesnickou mateřskou školu, která má 4 třídy. Navštěvují ji nejen děti místní, ale i děti z okolních vesnic. Děti se ve třídě dobře znají až na výjimku jednoho chlapce, který nastoupil začátkem nového kalendářního roku. U něj probíhá adaptace na prostředí i na nové kamarády.

5.1 POPIS INTEGROVANÉHO TEMATICKÉHO BLOKU

Integrovaný tematický blok „Jeden za všechny a všichni za jednoho“

Časové rozmezí: 1 týden

Pedagogický záměr: Seznámit děti s příběhem o pěti kamarádech. Rozšířit povědomí o prosociálním chování – jak pomoci druhým či slabším, proč spolupracovat a jak, proč je důležité mít se rádi, snažíme se pochopit emoce druhých aj.; stmelit vztahy mezi dětmi ve třídě prostřednictvím dotykových, smyslových, kooperativních a dalších her.

Dílčí cíle z RVP PV⁶²:

- 1. Dítě a jeho tělo** – uvědomění si vlastního těla; rozvoj užívání všech smyslů člověka, získané poznatky a dovednosti umět využít v různých situacích a při dalším učení;

⁶² SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN isbn80-87000-00-5. s. 14-29

vytváření zdravých životních návyků, postojů a osvojování si poznatků o svém těle a jeho zdraví

2. **Dítě a jeho psychika** - rozvoj komunikativních dovedností a schopností vnímat, naslouchat, vyjádřit se, myšlenkových operací; rozvíjení paměti, pozornosti, schopnosti vyjádřit své pocity, emoce a dojmy; rozvoj tvořivosti; rozvoj schopnosti sebeovládání a schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat
3. **Dítě a ten druhý** - posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem; vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přízpůsobivosti a kooperativních dovedností)
4. **Dítě a společnost** - rozvoj spolupráce, spolupodílení se a přijímání základních hodnot ve skupině; osvojování si pravidel společenského soužití a jejich spoluvytváření uvnitř přirozené sociální skupiny, vnímat potřeby a prosby druhých, používat slova prosím, děkuji; vytvářet základní aktivní postoje ke světu, k životu, vztahů ke kultuře a umění
5. **Dítě a svět** - vytváření pozitivního vztahu k prostředí, ve kterém žije; vytvoření povědomí o vlastním vztahu s lidmi a společností

Vzdělávací nabídka

- Spontánní hra – námětové hry, volná hra
- Práce s textem - četba, vyprávění a poslech příběhu
- Společné diskuse, rozhovory, individuální a skupinová konverzace během činností
- Dramatické činnosti – dramatické předvedení příběhu, hra v roli, živé obrazy, zrcadlení
- Práce s básničkou a písničkou, krátké texty k zapamatování – Jsme kamarádi, báseň Kos
- Hudebně – pohybové hry – Aprílové počasí
- Zpěv písničky – hra na Orffovy nástroje, boomwhackers
- Dechová cvičení – správná výslovnost, práce s dechem při písničce
- Výtvarné aktivity – tvorba papírových zvířat, malba či kresba domečku

- Činnosti založené na spolupráci, empatii a vzájemné pomoci – Cesta přátelství, Žolíkové emoce
- Překážková dráha – Pojď za mnou
- Činnosti rozvíjející smyslové vnímání – Slepá Kamilka

Očekávané výstupy

Dítě:

- převypráví děj pohádky
- poslouchá čtené slovo – charakterizuje a pojmenuje postavy
- dodržuje dohodnutá pravidla při hře
- napodobí daný pohyb / cvik
- dovede se alespoň s jedním dítětem obejmout / chytit za ruku
- pomůže druhému a ví, jak se k sobě chovají kamarádi
- zapamatuje si písničku, básničku; přeříká ji
- rozliší barvy předmětů
- zopakuje rytmus
- reaguje na barevný signál v písničce
- vnímá a rozlišuje pomocí všech smyslů
- dojde podle sluchu za paní učitelkou
- napodobí pohyb na předem domluvený signál
- napodobí obličej popřípadě pohyb podle svého kamaráda
- dítě se domluví ve skupině, správně používá pomůcky a náčiní
- dítě se uvolní, odpočívá, udělá něco příjemného druhému a od dalšího to přijme
- hraje danou roli, spolupracuje
- spolupracuje a komunikuje
- reaguje pohybem na dané obrázky, reaguje na zvukový i obrazový signál
- ví, k čemu slouží jeho smysly a dovede pomoci kamarádovi, který má některý ze smyslů oslabený

5.1.1 PODROBNÝ DENNÍ REŽIM TŘÍDY

Časy jsou pouze orientační a mohou se mírně lišit.

6:30 – 8:30 = příchod dětí, docházka, volná hra, nabídka činností

8:30 – 9:45 = svačina, tělovýchovná chvilka, řízená činnost,

= úklid hraček – uklízení rituál s básničkou, zazvonění na triangl (*„U nás máme rádi čisto, každá hračka má své místo. Všechny hračky u Jablíček, uklidíme do krabiček. Auta, kostky, dáme spát, zítra si zas můžem hrát.“*)

= rituál svolávání do kruhu (*„Volám Tě, človíčku, haló! Je nás tu bez tebe málo. Málo nás, málo nás, pojd' človíčku (holčičko, chlapečku, Aničko,..) mezi nás!“*; nebo *„Kuli, kuli, kulička, volám všechna jablíčka.“*; nebo *„Velké kolo uděláme, na nikoho nečekáme.“*.)

9:45 – 11:40 = pobyt venku

11:50 = oběd

12:15 – 14:30 = hygiena a odpočinek, četba, klidové aktivity, zájmové aktivity (kdo dojí, jde se umýt, převléct do pyžama a lehnout do postele; kdo v MŠ nespí, čeká na rodiče a potichu si hraje u stolečku)

= uspávací rituál *„Cinky linky, cinky linky, zalezte si pod peřinky. Na kluky i děvčátka, čeká nová pohádka.*

14:30 = vstávání

14:30 – 15:00 = hygiena a svačina

15:00 – 16:30 = odpolední herní činnosti, odchod dětí

5.2 REALIZACE INTEGROVANÉHO TEMATICKÉHO BLOKU

Realizace bloku začala 10. ledna 2022 a trvala do 14. ledna téhož roku. Těsně před jeho zrealizováním jsem navštívila mateřskou školu po dobu jednoho týdne, aby si děti na mě zvykly a abych já věděla, jak s nimi pracovat, co zvládnou a co ne a upřesnit si tak plán aktivit. Integrovaný blok se uskutečňoval ve třídě, kde se děti velmi dobře znaly. Samozřejmě v průběhu týdne se počet zúčastněných jedinců různě pohyboval. Na začátku jsem pracovala s dvaceti dětmi a postupně počet klesal. Uprostřed týdne přišel jeden chlapec po nemoci, tudíž jsme se více věnovali zopakování příběhu a podstatných věcí v něm. Na konci týdne jsem pracovala jen s 11 dětmi. Mrzelo mě, že na vyvrcholení celého týdne jich dorazilo tak málo, ale bohužel. I tak se vše vydařilo, možná i více, než jsem očekávala.

V tomto integrovaném tematickém bloku jsou vždy na konci každého dne fotografie dětí během zvolených činností. Fotografie byly pořízeny a použity se souhlasem rodičů i MŠ.

5.3 PONDĚLÍ

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:

Dítě:

- převypráví děj pohádky
- poslouchá čtené slovo – dovede charakterizovat postavy
- pojmenuje postavy v příběhu
- dodržuje dohodnutá pravidla při hře
- napodobí daný pohyb / cvik
- dovede se alespoň s jedním dítětem obejmout / chytit za ruku
- pomůže druhému
- zapamatuje si písničku
- rozliší barvy předmětů
- zopakuje rytmus
- reaguje na barevný signál v písničce
- vnímá a rozlišuje pomocí všech smyslů

PEDAGOGICKÝ ZÁMĚR: Seznámit děti s částí příběhu o myšákovi Matějovi a říci si, že i když jsme každý odlišní, dohromady toho zmůžeme víc, než když budeme samotní.

MOTIVACE: plyšový myšák, ilustrovaná kniha Jeden za všechny a všichni za jednoho

5.3.1 PLÁN A REALIZACE

Ranní nabídka u stolečků:

- a) Prstový maňásci – divadýlko
- b) VV – tvorba papírové myšky a krtka (MYŠ = Starší děti si obkreslí šablony, vystřihnou a slepí, menší děti už mají vše přichystané a jen lepí; KRTEK = Starší děti si obkreslí podle šablony krtka / popřípadě si namalují svého, nalepí na čtvrtku a poté houpičkou dotisknou krtinu tak, aby to vypadalo, že z ní krtek vylézá; menší děti mají předkreslený tvar krtiny, na ní nalepí krtka, kterého poté vybarví a domalují, nakonec dotisknou krtinu.

Pomůcky: šablony, barevné papíry (šedivé, černé, bílé, červené nebo růžové), nůžky, lepidlo, štětce, kalíšky, hnědá barva, houbička

c) VOLNÁ HRA

Řízená činnost:

1. Před četbou

Společně si prohlédneme knihu (sedíme v půlkruhu a listuji v ní) a nechám děti, aby zkusily předvídat, o čem ten příběh bude. Popíší obrázky, aby se zaměřily na různé detaily v knize (př. myšák Matěj má podloženou pacičku dřívkem).

2. Četba části příběhu a převyprávění jej

Cíle: dítě poslouchá čtené slovo, vyjmenuje postavy a charakterizuje je, popíše obrázek i s detaily (rozvoj komunikace a sluchového vnímání)

Forma: hromadná

Metoda: slovní, názorně demonstrační

Motivace: plyšák myšák Matěj „*Jé ahoj děti. Představte si, já jsem zažil dobrodružství a oni o tom napsali knížku! Povídal jsem svůj příběh jedné paní a ona ho sepsala a druhá paní ho namalovala.! A podívejte, tohle je ta knížka, ta je ale krásná, že ano?! Já si sednu tady vedle paní učitelky a budu s Vámi poslouchat, jak ho paní učitelka čte.*“

O tom, jak se myšák Matěj rozhodl, že opustí svoji rodinu a vydá se do světa, aby poznal něco nového. A o tom, jak potkal Kamilku Krtečkovou, která sice špatně vidí, ale má výborný čich. Po přečtení si s dětmi tuto část převyprávíme s pomocí otázek (*O čem tahle část pohádky byla? Kdo tam vystupoval? Proč opustil rodinu? Byl to jeho sen a chtěl si ho splnit? Koho Matěj na své cestě potkal? Proč ho Kamilka bouchla? Bylo to úmyslně nebo ne?*)

Text z knihy⁶³:

„*Tak se tu mějte hezky.*“ Řekl Matěj a objal se s rodinou.

„*Bude se nám po tobě mooc stýskat,*“ volali jeho bráškové a sestřičky.

⁶³ WENINGER, Brigitte. *Jeden za všechny, všichni za jednoho*. Ilustroval Ève THARLET. [Praha]: Thovt, 2006. ISBN 80-86969-31-2. s. 3 - 9

„Vrátím se, slibuju,“ ujistil je Matěj. „Ale myslím si, že jsem už dost velký, abych se vydal do světa. Chci poznat něco nového.“

Maminka Myšáková přikývla a řekla: „Jdi za svým snem, Matěji, a nikdy nezapomeň, že jsi něčím výjimečný. Budeš-li se držet mých rad, určitě si najdeš dobré a také výjimečné přátele.“

A tak se Matěj vydal do světa.

Tu a tam klopýtl a upadl, ale nevadilo mu to.

„To se stává, když se zkouší něco nového,“ říkal si Matěj.

„Ale přece tady nebudu pořád sedět. Musím ještě toho tolik poznat!“

Když se Matěj snažil postavit na nohy, něco ho uhodilo do hlavy.

„Au!“ vykřikl. „Co to bylo?“

„Jejda! Já... já se omlouvám, to byla moje hůl, já... já jsem tě neviděla,“ zakoktala malá Kamilka Krtečková.

„Hloupost,“ zamračil se Matěj. „Na to jsem až dost velký, copak jsi slepá?“

„Ne zas úplně,“ odpověděla Kamilka. „Jednoduše – moc dobře nevidím. Zato ale mám výborný čich na věci, že i pod zemí dokážu poznat co je co.“

„Tak to jsi pak také výjimečná!“ zvolal Matěj šťastně. „Zrovna tak jako já! Jedna nožička je totiž moc krátká a moje vousky jsou zase moc dlouhé, a proto často padám. Zato ale mívám výborné nápady. Chceš se stát mojí kamarádkou a jít se mnou do světa?“

„Jů, no to by bylo báječné!“ zaradovala se Kamilka.

„Kam půjdeme?“

„Tam, kde rostou sny,“ odpověděl Matěj.

3. Rozdíl mezi nočním snem a životním snem

S dětmi si povídáme, zda se jim zdál někdy nějaký sen, když spali. *Jaký to byl sen? Hezký, nebo ošklivý a co v něm bylo? Ví někdo, co je to životní sen? Jak se liší od toho nočního?* Životní sen je nějaká naše touha, cíl, čeho chceme v našem životě dosáhnout. Mým snem vždycky bylo, že jsem chtěla být zdravá a šťastná a stát se paní učitelkou. *Máte někdo taky nějaký životní sen?*

4. PH: Matějovo loučení a odpočinek

Cíle: dovede se alespoň s jedním dítětem obejmout / chytit za ruku (rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních)

Forma: hromadná, skupinová

Metoda: slovní, dovednostně praktická

Pomůcky: hudba (Kamarádi – Štístko a Poupěnka)

Motivace: *„V pohádce jsme se dozvěděli, že Matěj opustil rodinu, aby poznal svět a něco nového. Tak aby mu nebylo na té cestě smutno, my mu s tím loučením pomůžeme! Zahrajeme si hru, ve které se budeme také loučit a stejně jako Matěj, potkáme na své cestě i nějakého kamaráda, nebo kamarádku.“*

Postup: Pustím dětem hudbu. Dokud hudba hraje, děti na ni tancují, poskakují, hýbou se, jak chtějí. Jakmile hudba utichne, děti se spojí se svými kamarády do skupinek (dvojice, trojice i více – je to na nich) a obejmou se. Kdo se objímat nechce, nemusí, chytne se alespoň za ruku. Hru si zopakujeme několikrát.

Po skončení si všichni lehnou na zem, zavřou oči a poslouchají hudbu. Postupně děti budou hladit a ten, kdo byl pohlazen, otevře oči a sedne si. Až se všechny děti takto „probudí“, povíme si, jak se jim objímání s kamarády líbilo nebo nelíbilo, jak se při tom cítily. Vysvětlíme si, že se nemusí každému líbit, když se s někým objímá nebo chytá za ruku a je potřeba, to respektovat. Nemůžeme objímat kohokoliv na ulici.

5. Pojd' za mnou (překážková dráha)

Cíl: dítě dokáže pomoci druhému (rozvoj spolupráce)

Forma: kooperativní, skupinová

Metoda: slovní, dovednostně praktická

Motivace: *„Protože Matěj měl jednu nožku kratší a musel ji mít podloženou dřívkem, ale byl moc chytrý a Kamilka zas měla špatný zrak, ale výborný čich, na své společné cestě si museli navzájem pomáhat. Abychom si jenom o Matějovi a Kamilce nepovídali, tak my si na ně zahrajeme! Vyzkoušíme si, jaké to je mít jednu nohu podloženou a jaké to je být skoro slepý.“*

Pomůcky: šátky, dřívka, provázky, hole, hračky, kostky, lavička, lano, obruče, aj.

Postup: Děti si udělají dvojice – jeden je v roli Myšáka Matěje a druhý je Kamilka Krtečková (to si určí samy mezi sebou, pokud to nepůjde, vylosují si roli pomocí papírku s obrázkem dané role). Matěj si sundá jednu botu, aby měl jakoby jednu nohu kratší a Kamilka si zaváže oči šátkem (pokud nebude chtít, necháme dítě jít se zavřenýma očima) a dostane do ruky hůl.

Po třídě jsou rozmístěné různé překážky (lano, pěnové a dřevěné kostky, lavička, nějaká hračka aj.), kterým se Matěj a Kamilka musí vyhnout – tudíž si musí po cestě navzájem pomáhat.

Pokud děti budou chtít, mohou si role vyměnit a projít si cestu znovu.

Na konec si s dětmi sedneme do kroužku a povíme si, jaké bylo jejich společné cestování. *Jak se cítil Matěj, který kulhal? A jak Kamilka, která skoro nic neviděla? Šlo Vám to nebo jste měli s něčím problémem? Dokázali jste se domluvit a poradit si? Bavila Vás tahle hra? Jaká role byla pro Vás jednodušší – vidět, ale kulhat, nebo mít zdravé nohy, ale být slepý?*

6. Návčik písničky JSME KAMARÁDI (dle M. Kružíkové, viz příloha 1)

Cíl: Dítě si zvládne zapamatovat písničku, rozliší barvy předmětů, zopakuje rytmus, reaguje na barevný signál v písničce, zvládne vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů (rozvoj sluchového vnímání, rozvoj komunikace a slovní zásoby)

Forma: hromadná

Metoda: slovní, dovednostně praktická

Motivace: „*Abychom si jenom o kamarádech nepovídali, tak my se naučíme písničku! Je o tom, že se máme ve školce rádi, jsme na sebe hodní, a proto jsme kamarádi.*“

Postup:

- a) **Seznámení s písničkou** – dětem řeknu, o čem písnička je – o kamarádech, kteří se mají rádi, ve školce je nám spolu dobře a když někdo pláče, obejmeme ho.
- b) **Rytmizace slov hrou na tělo** – zrytmizujeme se některá slova z písničky – *pohodička, tady, nikdo, nikoho, nebije, kamarád, pláče, obejmu, pohladím, mám, ho, rád*. Učitelka ukáže rytmus a děti opakuji.
- c) **Vytleskání celé písničky**
- d) **Hra na klavír a děti se připojí se zpěvem** – několikrát za sebou

- e) **Hra na boomwhackers** – každý bude mít v ruce ‚trubku‘ barvy daného tónu (c1 – červená, d1 – oranžová, e1 – žlutá, f1 – světle zelená, g1 – tmavě zelená, a1 – fialová, b1 – růžová). Nejdříve dětem budu ukazovat, kdo má hrát a poté budou děti hrát podle barevných papírů, které jim budu ukazovat.

Komunikační kruh - na závěr přijde myšák – „*Ahoj děti, já jsem celý den byl tady s Vámi. Původně jsem měl jít na návštěvu do Sluníček (třída nad námi), ale mě se tu u Vás taaaak líbilo, že jsem tu zůstal. Povězte mi, jak se Vám líbilo moje dobrodružství? Jak myslíte, že bude pokračovat, potkám ještě někoho nebo už ne? A co ty hry, které jste hrály s paní učitelkou, líbily se Vám? Aha Aha... A bylo něco, co Vám nešlo, bylo těžké?*“

Na konci každé řízené činnosti se „rozloučíme“ gestem a heslem: Stoupneme si do kruhu „Všichni jsme tu kamarádi, proto se tu máme rádi.“ Natáhneme ruku doprostřed kruhu a chytíme se, pak nahlas řekneme *Jeden za všechny, všichni za jednoho!*“ Pak odcházíme do šaten a na vycházku.

Vycházka

Oběd

Čtení stejné části před spaním

5.3.2 EVALUACE

Ranní nabídka se dětem velmi líbila, až mě překvapilo, kolik dětí se najednou přihrnulo, že chce vyrábět a malovat také. Tato situace mě přinutila domluvit si pravidlo, že vždy budou u stolečku maximálně 3, abychom se všichni ke stolu vešli a nikdo do nikoho nestrkal. Děti jsou na podobná pravidla zvyklá, takže hned pochopily, jak to bude probíhat. Velmi mě potěšilo, když děti zvali krtiny ‘po svém‘ a nakreslily je tak, jak chtěly. Nechala jsem jim v tom volnost a potěšilo mě, jak hodně se projevila. U někoho natolik, že při vybarvování houbičkou zabarvil i svého krtka, což přineslo smutnou situaci. Tu jsem vyřešila domluvou, že zítra ráno, až bude barva zaschnutá, si svého krtka namaluje lihovým fixem, aby byl vidět, anebo si nakreslí jiného na papír, vystříhne a nalepí. S myškami byl menší problém u mladších dětí. Ty nechápaly smysl ohýbání – jakým směrem a jak otočit. Nicméně i s tím jsem si hravě poradila a krok po kroku jsem jim ukazovala, jaký roh chytíme a kam ho ohneme a zarýhneme. I přesto si myslím, že tvoření dětí velmi bavilo.

Řízená činnost:

Ještě před prohlížením a čtením knihy jsem si s dětmi zahrála hru *Myšičko myš, pojd' ke mně blíž*. Jedno dítě je kočka a zbytek jsou myši. Kočka říká „*Myšičko myš, pojd' ke mně blíž*.“ a myš odpovídá: „*Nepůjdu, kocourku, nebo mě sníš*.“. Zahráli jsme si hru v postavení stejně jako je ve hře *Rybičky*, rybičky, rybáři jedou – jeden chytá, ostatní utíkají; koho chytí, stává se lovcem - v našem případě kočkou. Plán byl po svolání dětí do kroužku jiný, ale potřeba dětí (proběhnout se) byla důležitější.

Jelikož ve třídě mají zapojeného do činností třídního maskota Človíčka (ušitý plyšák ve tvaru člověka, zařazen v TVP), tak jsem ho též zapojila a prostřednictvím jeho osoby jsem představila nového kamaráda – myšáka Matěje, o kterém je napsaná knížka.

Při **prohlížení knihy** mě velmi mile překvapilo, jak si některé děti všimly detailů v ilustracích. Hned z toho vyvodily, že „myšák má asi jednu nohu nemocnou, když ji má něčím podloženou a krtek je asi slepý anebo už moc starý, když má hůl v ruce.“

Během **čtení** si děti mohly změnit polohu, tak aby jim to bylo příjemné. Jelikož zvolená část příběhu byla krátká, měly jsme tak více času na debatu nad tím, o čem to bylo. Jedna předškoláčka převyprávěla přečtený příběh znovu bez mých otázek. Žádné děti neměly problém odpovídat mi na další otázky nebo zkusit vymyslet, jak se bude příběh vyvíjet dál. Následně jsme si v krátkosti povídali o **nočním a životním snu**. Děti si neuměly představit rozdíl mezi tím a jiným snem. Ale při porovnání nočního snu ke snu, který se nám zdá ve spánku a životního snu jako k něčemu, čím bych chtěla být, až budu velká, tak to (alespoň ti starší) pochopily a dokázaly mi odpovědět na otázku, co je jejich životním snem. Mladším dětem jsem pomohla otázkou „*Čím bys chtěl/a být?*“.

Příběh děti velmi zaujal a po dočtení první části hned vyzvídal, jak to bude dál, a zkoušely vymýšlet konec.

Matějovo loučení děti bavilo. Hudbu k pohybu do hry jsem vybrala od Štístka a Poupěňky, jelikož se perfektně hodí k našemu tématu. Děti bleskově pochopily smysl hry a velmi mě potěšilo, že nikdo neměl problém s objímáním druhých, kromě jednoho chlapečka (ale je nový, tudíž se ještě „bojí“). Hned po skončení mi děti hlásily, že si jí musíme zítra zahrát znovu.

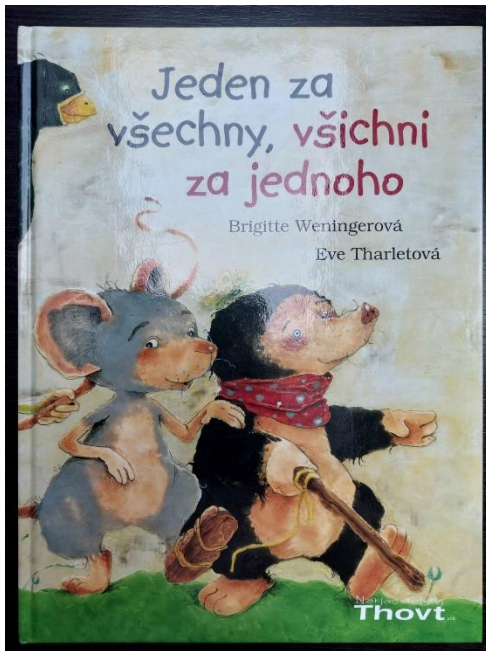
Při překážkové dráze **Pojd' za mnou**, jsem si děti nakonec rozdělila do skupin k plyšákům – krtek a myšák. Tady mi chvíli trvalo, než všechny děti zkontroluji, zda mají zavázané oči nebo jen 1 botu na noze (pomáhala mi i paní učitelka na třídě). Poté vždy jeden myšák došel pro krta a prošli se připravenou dráhou. Když si to všichni prošli, nechala jsem je, aby si to

prošli ještě jednou s tím, že musí dávat pozor nejen na překážky, ale i na ostatní kamarády, protože půjdou všichni najednou. To děti velmi bavilo a mě se velmi líbilo, jak s neskutečnou vážností ve tvářích dávali myšáci pozor, aby krtkové prošli bezpečně. Děti tato hra natolik nadchla, že i po skončení a diskuzi s plyšákem myšákem Matějem, se chytly za ruce a došly do umývárny s pomocí nějakého kamaráda.

Píseň jsem už s dětmi nedělala. Jednak proto, že už byl čas jít ven, ale také proto, že jsem vycítila, že teď je ten nejlepší moment řízenou činnost ukončit, rozloučit se s Matějem i Človíčkem a odcházet do šaten.

Při vycházce mě potěšilo, že děti, především ty starší, vedly rozhovory mezi sebou nad tím vším, o čem jsme si dneska povídaly a hrály. Myslím, že tohle je nejlepší forma zpětné vazby pro pedagoga.

5.3.3 FOTODOKUMENTACE DNE

Obrázek č. 1 Kniha Jeden za všechny, všichni za jednoho

Obrázek č. 2 Ukázka z knihy Jeden za všechny, všichni za jednoho

Obrázek č. 3 Ukázka z knihy Jeden za všechny, všichni za jednoho

Obrázek č. 4 RČ: Tvorba zvířátek z příběhu

Obrázek č. 5 RČ: Ukázka ilustrací a četba příběhu – první část

Obrázek č. 6 RČ: Matějovo loučení

Obrázek č. 7 ŘČ: Překážková dráha „Pojď za mnou“

Obrázek č. 8 KK: Rozloučení s myšákem Matějem

5.4 ÚTERÝ

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:

Dítě:

- převypráví děj pohádky
- poslouchá čtené slovo – charakterizuje postavy
- pojmenuje postavy v příběhu
- dodržuje dohodnutá pravidla při hře
- dojde podle sluchu za paní učitelkou
- napodobí pohyb na předem domluvený signál
- napodobí obličej popřípadě pohyb podle svého kamaráda

ZÁMĚR: Seznámit děti s další částí příběhu o Matějovi a Kamilce; zahrát si na slepého a ‚kulhavého‘ (vžít se do role s omezením); seznámit je s písní Jsme kamarádi

MOTIVACE: příběh, plyšáci myš, krtek, žabák

5.4.1 PLÁN A REALIZACE

Ranní nabídka u stolečků:

- a) VV – tvorba papírového žabáka nebo předchozích zvířat (Starší děti obkreslí šablony, vystříhnou, slepí k sobě dle návodu, poté si složí harmoniku, která představuje nohy žabáka a přilepí jej. Dokreslí oči, pusy, nosní dírky a popřípadě jazyk)

Pomůcky: šablony, nůžky, lepidlo, tužky, barevné papíry (zelené)

- b) Dobrovolně – opakování písničky

- c) VOLNÁ HRA

Řízená činnost

1. Převyprávění děje z minulého dne – s oporou ilustrací
2. Četba další části příběhu a jeho rekapitulace

Cíle: Poslouchá čtené slovo, dovede vyjmenovat postavy a charakterizovat je, převypráví děj z minulého dne (rozvoj komunikace, sluchového vnímání)

Forma: hromadná, individuální

Metoda: slovní, názorně demonstrační

Motivace: „Jee, ahoj děti. Tak co, těšíte se, až Vám paní učitelka přečte zase kousek mého dobrodružství? ... Já se taky těším, a moc! A ještě víc se těším na všechny ty hry, co budete hrát. Já jsem si je potají přečetl, když s Vámi paní učitelka uklízela hračky a teda, musím Vám říct, jsou perfektní! Tak dávejte pozor a užijte si dnešní den! Já se jdu podívat do vedlejší třídy. Ahojoj.“

O tom, jak Matěj a Kamilka potkali na své cestě žabáka Žolíka.

Zkusí někdo převyprávět tuto část příběhu? Koho potkali? Co se jim na žabákovi líbilo? Čím byl výjimečný a co moc dobře neuměl?

Text z knihy⁶⁴:

Když došli ke břehu rybníka, Kamilka se zastavila. „Co to tam skáče?“ zeptala se.

„To je jenom žába,“ řekl Matěj. „Ale pěkně řádí. Pání! To bylo salto! Bravo, žabáku, to bylo skvělé!“

Žabák byl překvapený a zakuňkal: „Kvák..., prosím? Kváky kváák?“

„Třeba ti nerozuměl. Žáby špatně slyší,“ řekla Kamilka.

„Možná špatně slyší,“ řekl Matěj, „ale skákat a smát se umí jako nikdo na světě. Je něčím výjimečný stejně jako my.“

Natáhl ruku, jemně se žabáka dotkl a hlasitě pravil: „Kamilka a já spolu vyrážíme do světa za našimi sny. Chceš se k nám připojit a stát se naším přítelem?“

„Jasně, kvaky kvák!“ vesele zaskřehotal žabák Žolík.

3. Rozcvičení na písničku Kamarád (Štístko a Poupěnka)

4. Slepá Kamilka

Cíle: dítě dojde podle sluchu za paní učitelkou (rozvoj smyslového vnímání – sluchu)

Forma: hromadná, individuální

Metoda: slovní, názorně demonstrační, dovednostně praktická

Pomůcky: dřívka, zvonek nebo triangel

⁶⁴ WENINGER, Brigitte. *Jeden za všechny, všichni za jednoho*. Ilustroval Ève THARLET. [Praha]: Thovt, 2006. ISBN 80-86969-31-2. s. 9 – 13

Postup: Děti jsou rozdělené na dvě skupiny. Jedna skupina sedí na lavičce a pozoruje. Druhá hraje. Paní učitelka stojí na jedné straně třídy (to děti nevědí), děti jsou naproti na druhé straně a mají zavázané oči – kdo nechce, může jít se zavřenýma očima. Jejich úkolem je dojít k paní učitelce podle zvuku zvonečku. Paní učitelka se může přemístit na jiné místo ve třídě. Pak se skupiny prohodí a jde první skupinka. Nakonec budou hrát všichni najednou.

Po skončení hry si povíme, jaké to pro ně bylo, jak se cítily, když nic neviděly.

5. Žolíkovy emoce

Cíle: dítě napodobí pohyb na předem domluvený signál (vžije se do žabáka) → dítě si představí, jak se žabák cítí a ztvární to (rozvoj empatie, rozvoj schopnosti vyjádřit a ztvárnit své emoce pohybem), rozvoj pozornosti a paměti

Forma: hromadná

Metoda: slovní, názorně demonstrační, dovednostně praktická

Motivace: „*Děti, jak asi vypadá žabák, když je veselý? Usmívá se nebo se mračí na všechny kolem sebe? Jak vypadá jeho obličej, jeho skákání? My si na našeho žabáka Žolíka z pohádky zahrajeme a vyzkoušíme si, jak skáče, když se cítí smutně, radostně, nebo třeba našťvaně.*“

Postup: S dětmi si řekneme, jak se můžeme cítit a jak naše emoce můžeme ztvárnit – jak vypadáme, když jsme veselí, smutní, našťvaní aj. Vžijeme se do role žabáka Žolíka a ukážeme si, jak skáče, když je veselý a radostný (*usmívá se, skáče vysoko, rychle a zvedá ruce, jása, směje se nahlas, pozdraví se s kamarádem, obejmě ho*), smutný (*neusmívá se, možná i pláče, skoro vůbec neskáče, je shrbený*), našťvaný a vzteklý (*mračí se, skáče rychle a nepozorně, něco si říká sám pro sebe*) nebo, když je unavený (*je skleslý, neusmívá se, skáče velmi pomalu, zívá*). Rozebereme si, co se asi muselo stát, aby se Žolík cítil našťvaně, unaveně aj.

Poté dětem říkám různé varianty žabáka a děti se podle těchto domluvených pravidel hýbají – skáčou.

Na konci hry si řekneme, jaká role žabáka Žolíka se jim nejvíce líbila a proč?

6. Zrcadlení emocí

Cíl: dítě napodobí obličej popřípadě pohyb podle svého kamaráda, vžije se do role svého kamaráda (rozvoj empatie; rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních)

Forma: skupinová

Metoda: slovní, názorně demonstrační, dovednostně praktická

Motivace: *„Proč si myslíte, že jsme si ukazovali, jak vypadá náš obličej při různých emocích, které cítíme? Že když jsme veselí, tak se usmíváme a když jsme smutní, tak jsme skleslí a třeba i pláčeme? Ukazovali jsme si to proto, abychom dokázali rozpoznat, jak se cítí lidi kolem nás. Třeba až dneska přijдете domů a bude se vaše maminka mračit, tak vy můžete z toho poznat, že se asi zlobí, nebo se bude usmívat a vy budete hned vědět, že je veselá, něco jí udělalo radost. Ukazovali jsme si to také proto, že si zahrajete hru, kde jeden bude herec a druhý zrcadlo.“*

Postup: Na začátku si sedneme do kroužku a zkusíme si různé obličejy – jak vypadá, když jsme veselí, smutní, naštvaní, ospalí, překvapení aj. Poté si děti udělají dvojice a stoupnou si naproti sobě (cca půl metru až metr od sebe). Jeden bude herec a druhý bude zrcadlo. Herec pomalu ztvárňuje nějaký pocit a zrcadlo ho v tom napodobuje.

Z počátku to bude pro děti těžké – je důležité se v této aktivitě „napojit“ na sebe a dělat daný pohyb či mimiku ve stejném čase, ale pokud to bude s nějakým menším zpožděním, vůbec to nevádí. Je důležité, aby to co nejlépe napodobily.

Poté si děti vymění role.

Nakonec si povíme, jaké to pro ně bylo – snadné, těžké. *Dalo se to napodobit co nejlépe a ve stejnou chvíli nebo to bylo těžké? Jaké pocity jste ztvárnily?*

7. PH: Matějovo loučení a odpočinek

- Viz pondělí

KOMUNIKAČNÍ KRUIH – na závěr přijde myšák Matěj – *„Teda děti! Já Vás musím moc moc moc moc mooooc pochválit. Tušíte za co? Nee? Jé, vy ale máte hlavičky děravé! Hihihii. No přeci za to, jak jste s paní učitelkou cvičily, viděl jsem, jak se moc snažíte každý cvik co nejlépe provést. Také se mi moc líbilo, jak jste se vžili do role naše nového kamaráda Žolíka a skákaly jste jako on! Komu se to také líbilo? A Vojto, jaký žabák se líbil více, smutný,*

unavený nebo ten veselý? Aha aha. A děti, připomeňte mi, co jste ještě dneska dělaly s paní učitelkou? ... No teeda! Vy jste se měly! To je super! Mám z Vás moc velkou radost a paní učitelka určitě také, že ano, paní učitelko?“ Učitelka: „No samozřejmě, Matěji. Dnes byli všichni opravdu moc šikovní! A tak si zatleskáme!“

Rozloučení heslem

Vycházka

Oběd

Čtení staré a nové části před spaním

5.4.2 EVALUACE

Ranní nabídka opět děti nadchla a stály se fronty na tvoření zvířat. Na dnešek jsem trošku podcenila přípravu pro menší děti (nenastříhala jsem si předem potřebné části na žabáka) a tudíž se tvoření s pár dětmi zpomalilo. Nicméně újma na dětech z toho žádná nebyla.

Řízená činnost:

Převyprávět příběh z předešlého dne nebyl pro děti velký problém. Pomáhala jsem je udržet v posloupnosti (nejdřív se myšák Matěj rozloučil se svojí rodinou a pak až klopýtl a spadl na zem, pak potkal Kamilku, aj.), nicméně žádné velké změny v příběhu nedělaly.

Při **čtení** další části příběhu byly děti natolik potichu, že jsem se v jednu chvíli bála, jestli jsou vůbec ve třídě se mnou – tak moc je příběh ohromil. Po dočtení jsme si znovu zopakovali celý příběh (první i druhou část). S menší nápovědou – plyšovými kamarády – se hned zorientovaly, kdo je kdo a kdo co umí či neumí. Dokázaly říct, proč Kamilka bouchla Matěje a zda to udělala schválně a proč Žolíka na začátku vůbec nereagoval na Matěje s Kamilkou. Po přečtení jsem mezi nás přizvala i tedy Žolíka (nového plyšového kamaráda). Zopakovaly jsme si něco málo z předmatematických představ (kolik jich je celkem, kdo je větší, kdo menší, aj.). Nakonec jsem kamarády poslala po kruhu, aby se s nimi děti mohly pomazlit, pohladit je nebo jen pozdravit.

Hra Slepá Kamilka se dětem velmi líbila. Všichni pochopily princip hry a mě se velmi líbilo, že se nikdo nesnažil podvádět (a jestli ano, tak natolik šikovně, že jsem si toho nevšimla). Po skončení hry jsme si sedly do kroužku a debatovaly jsme nad tím, jaké to bylo. Být slepý a orientovat se jen podle toho co slyším a odkud to slyším. Zmínila jsem i lidi mezi námi, kteří jsou slepí a tudíž si pomáhají holí, nebo je vede slepecký pes. Na to mi zareagovalo hodně dětí tím, že už někoho takového někdy viděli.

Vyjadřování **Žolíkovo emoci** formou skákání dětem velmi šlo. Neměly problém s vyjádřením, jak žabák skáče, když je smutný, unavený anebo veselý. Některé děti se natolik vžily do role smutného Žolíka, že měly slzy v očích. Ze začátku mě to vyděsilo, lekla jsem se, že se něco stalo. Nicméně ve výsledku to bylo perfektní provedení emoce! Velmi je hra bavila, tudíž jsem už s nimi nedělala **Zrcadlení emoci ani Matějovo loučení**. Na konci hry jsem se dětí ptala, co se asi Žolíkovi stalo, když je smutný, veselý, unavený aj. Pak jsem tu samou otázku převedla přímo na ně – Co udělá tobě radost? Z čeho jsi smutný? Co tě unaví? Překvapilo mě, jak skvěle děti zareagovaly a ti starší odpovídaly i s daným výrazem v obličeji.

Na závěr jsme se naučili **písničku Jsme kamarádi**. Jelikož už ji děti znaly, nebyl problém se zpíváním slov. Vytleskávání a jiné formy hry na tělo děti velmi bavilo. Oživilo jsme si tak slova z písničky, kterou jsme si na závěr zazpívali. Jelikož už nebylo moc času, tak jsme se do hry na boomwhackers nepouštěli.

5.4.3 FOTODOKUMENTACE DNE

Obrázek č. 9 RČ: Tvorba zvířátek z příběhu

Obrázek č. 10 RČ: Četba příběhu - druhá část

Obrázek č. 11 RČ: Slepá Kamilka

Obrázek č. 12 ŘČ: Žolíkovo emoce

Obrázek č. 13 ŘČ: Návčik písně „Jsme kamarádi“

Obrázek č. 14 ŘČ: Rozloučení pokřikem "Jeden za všechny a všichni za jednoho!"

5.5 STŘEDA

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:

Dítě:

- napodobí s kamarádem ve dvojici situaci či pohyb
- dítě ztvární (podle sebe ve skupině) danou situaci
- převypráví děj pohádky
- poslouchá čtené slovo – dovede charakterizovat postavy
- dovede pojmenovat postavy v příběhu
- dodržuje dohodnutá pravidla při hře

ZÁMĚR: Seznámit děti s našimi emocemi a výrazy v obličeji, naučit se básničku Kos

5.5.1 PLÁN A REALIZACE

Ranní nabídka u stolečků:

- a) VV – tvorba papírové kosice s ježka (KOSICE = Starší děti si obkreslí šablony a vystříhnou. Z barevného papíru vystříhnou zobáček, na hlavičku menší černý proužek a delší na tělíčko, které na koncích vystříhnou do tvaru písmena V, z černého papíru vystříhnou křídýlka mírně do obloučku, která na koncích nastříhají jako peříčka. Hlavičku slepí do kroužku, tělíčko slepí v místě ocásku a přilepí obě dvě části k sobě, nalepí zobáček a křídýlka protáhnou tělíčkem a přilepí nebo jej připevní sešívačkou, dokreslí oči; menší děti už mají vše předpřipravené a jen slepují. Vše s dopomocí paní učitelky, pokud bude potřeba. JEŽEK = Děti složí barevný papír jako harmoniku, kterou uprostřed slepí. Ke středu připevní hlavu ježka, kterou si obkreslily dle šablony nebo namalovaly svojí.)

Pomůcky: barevné papíry, nůžky, lepidlo, sponkovačka, štětce, tužky

- b) VOLNÁ HRA

Řízená činnost

1. Převyprávění děje z minulého dne

O čem jsme si četli? Koho nového Matěj s Kamilkou potkali? Jak se jmenoval? Čím byl jiný, co uměl velmi dobře?

2. Četba poslední části příběhu a jeho rekapitulace

Cíle: Poslouchá čtené slovo, dovede vyjmenovat postavy a charakterizovat je, převypráví děj z minulého dne

Forma: hromadná

Metoda: slovní

O tom, jak tři kamarádi potkali na své cestě světem malou kosici Klárku a ježečka Jáchyma, jak se spřátelili, jak dokázali rozveselit ježka Jáchyma tím, že přišli na to, co umí a čím je výjimečný, jak si pomohli navzájem vybudovat přístřešek před bouřkou a o tom, jak se rozhodli zůstat přáteli – zjistili, že je to moc dobrý nápad.

Zkusí někdo převyprávět tuto část příběhu? O čem byl? Koho nového kamarádi potkali? Co se jim na cestě přihodilo?

Text z knihy⁶⁵:

Uprostřed jednoho pole objevili tři přátelé malou kosici, jak seděla před hnědou koulí s naježenými bodlinami. Malá kosice pípala: „Prosím prosím, vylez ven. Chci si s tebou hrát!“

A droboučkový hlásek odpověděl: „Já nemůžu.“

„Prrosím,“ naléhala tichým hláskem kosice.

„S kým to mluvíš?“ zeptal se Matěj.

„To je ježek Jáchym, on se všeho bojí,“ řekla slečna Klárka Kosová.

„Čeho se tolik bojí, že zůstává takhle zachumlaný?“

„To není nic zvláštního,“ řekl Matěj. „Ježci to tak dělávají.“

„Ahoj, Jáchyme,“ pozdravila Kamilka. „Jsme tu tři, přišli jsme z daleka a chtěli bychom se s tebou seznámit.“ Chvilinku bylo úplně ticho a poté se ozval jemný hlásek: „Opravdu?“

„Jdeme do světa. Třeba by se ti líbilo se k nám přidat. Umíš něco výjimečného?“ zeptal se Matěj.

„Já nic neumím,“ odpověděl Jáchym smutně. „Já se umím akorát bát.“

⁶⁵ WENINGER, Brigitte. *Jeden za všechny, všichni za jednoho*. Ilustroval Ève THARLET. [Praha]: Thovt, 2006. ISBN 80-86969-31-2. s. 14 - 24

„Ale bouřek se snad nebojíš,“ pravila Kamilka.

„Ó, bojím!“ špitl Jáchym tiše. „Proč se ptáš?“

„No, můj nos mi říká, že se právě jedna blíží,“ zavětrila Kamilka.

„Máš pravdu. Brzy přijdou hromy a blesky,“ souhlasil Matěj a ukázal na velké černé mraky na obloze.

„Pojďte,“ řekla Klárka. „Znám jedno místo, kde se můžeme před bouřkou schovat.“

Žolík, Matěj a Jáchym vzali Kamilku mezi sebe a všichni běželi za Klárkou.

Zastavili se až pod keřem. Kamilka vyhrabala v zemi díru.

„Ale ne,“ zvolala Klárka. „Začíná pršet!“

„Jé kvááák, to je paráda, kvaky kvák, v dešti je to legrace,“ smál se Žolík a začal skákat. Jak si tak skákal, nasbíral pár velkých listů, aby z nich udělal stříšku pro své přátele.

„Hej, tady je trochu měkkého sena!“ zavolal Matěj zrovna, když znovu klopýtl o svou nohu.

„Pojď, Klárko, nasbíráme seno dříve, než zmokne.“

Zakrátko už všech pět přátel sedělo ve svém malinkém úkrytu.

„Myslím, že nám to docela šlo,“ řekla Kamilka. „Žádný z nás by to sám nezvládl.“

„Ne, kvaky kváák... to asi ne,“ zakuňkal Žolík.

„Víte,“ zapípala Klárka, „bylo to jednoduché, protože každý z nás je v něčem výjimečně dobrý.“

„Já ne,“ ozval se Jáchym. „Neumím ani přemýšlet, ani skákat nebo létat, ani nemám dobrý čich... umím se jen bát a ježit se.“

„Ale vždyť se ježíš naprosto dokonale!“ řekl Matěj. „A mimochodem, když jsi schoulený do klubička a vystrkuješ ty své bodliny, jsi skvělý pichlavý... tento, no.. ochránce. Chceš být naším pichlavým ochráncem?“

„Ó, ano!“ zaradoval se Jáchym a poprvé se usmál.

„Víte,“ pokračoval Matěj, „měli bychom si takto pomáhat kdykoliv to bude třeba.“

„Tak zůstaneme spolu,“ rozhodlo se těch pět kamarádů.

„Půjdeme do světa a splníme si své sny. Budeme pořád jeden za všechny a všichni za jednoho.“

3. Báseň Kos s pohybem

Cíle: zapamatuje si krátký text a zopakuje ho (rozvoj slovní zásoby, komunikace)

Forma: hromadná

Metoda: slovní, názorně demonstrační i dovednostně praktická

Postup:

Já jsem kos, ty jsi kos. (*ukazujeme na sebe prstem a pak na druhého*)

Já mám nos, ty máš nos. (*ukazujeme na svůj nos, pak na jeho nos*)

Já mám sladkou, ty máš sladkou. (*ukazujeme na svou pusku, pak na jeho*)

Já mám hladkou, ty máš hladkou. (*pohládíme se po tváři, pohládíme druhého po tváři*)

My se máme rádi, my jsme kamarádi. (*obejmeme se a kýváme se z jedné strany na druhou*)

4. PH: Aprílové počasí

Cíl: dítě reaguje pohybem na dané obrázky, reaguje na zvukový i obrazový signál

Forma: hromadná

Metoda: slovní, názorně demonstrační, dovednostně praktická

Postup: Paní učitelka ukazuje dětem různé obrázky týkající se počasí, každá kartička znamená jiný pohyb, který dítě vykoná (sluníčko = veselý krok s poskoky, děti se usmívají, mrak = děti chodí pomalu po prostoru třídy, mají neutrální výraz v obličejích, déšť = děti cupitají a rukou naznačují, že drží deštník nad hlavou; černý mrak s bleskem = třese se zimou, běháme po místnosti a schováváme se do domečků – připravené obruče, vánek = stojíme na místě a kýveme se dopředu/dozadu a do stran, vichřice = běháme po třídě, jako když nás vítr unáší, sníh = pomalu běháme/poletujeme po třídě až úplně dopadneme na zem – děti si lehnou na záda a zavřou oči). Nejdříve při každé nové kartičce paní učitelka řekne dětem „ZMĚNA POČASÍ“. Později je upozorní, že už nic říkat nebude a budou se muset spolehnout na své oči a dávat pozor.

Učitelka hru ukončí tak, aby si děti lehly na zem (sníh). Nechá děti, aby se „vydýchaly“. Probudí je pohlazením.

5. Hokus pokus fibidus (Svobodová, 2007 – Prosoc. činnosti v předškolním vzdělávání, s. 111)

Cíl: dítě dovede napodobit s kamarádem ve dvojici situaci či pohyb

Forma: hromadná, kooperativní

Metoda: slovní, dovednostně praktická,

Motivace: „Dnes se vydáme na cestu po světě, třeba někoho potkáme, třeba něco poznáme, uvidíme, co jsme třeba ještě neviděli, vypátráme něco, o čem jsme ani nevěděli.. Jste připraveni na cestu?“

Postup: Pohybujeme se v prostoru třídy a říkáme říkanku, kterou děti znají „Šlapu, šlapu, krokem husím, proč tak šlapu, vždyť já musím. Kdybych zůstal, kde jsem stál, nikoho bych nepotkal!“. Paní učitelka cinknutím do tamburíny naznačí konec cesty – děti se zastaví. „Rozhlédněte se, koho máte nejbliže, koho jste na cestě potkali. Chyťte se s ním za ruku, pro jistotu, ať se hned zase neztratíte. A já už to vidím! Před Vámi právě jde slečna Krtková s hůlkou. Hokus pokus fibidus, proměnit se v Krtkovou s hůlkou zkus!“ Paní učitelka zachrastí tamburínou, čímž doprovodí proces proměny a děti napodobují ve dvojici s kamarádem chůzi slečny Krtkové. „Tak to jsem ještě neviděla, to si musím vyfotit.“ Silný úder do tamburíny se slovek CVAK znehybní dvojice dětí do štronza. „Rozlučte se s kamarádem a pokračujte každý sám zas jinou cestou.“

Znovu říkáme říkanku Šlapu, šlapu; po zaznění tamburíny se děti spojí s někým novým a napodobují novou situaci či chůzi – žabák Žolík neslyší, ale dobře skáče (děti budou skákat vedle sebe); pajdavý Matěj (děti napodobují pajdavou chůzi); kosice Klárka a schoulený ježek Jáchym (děti stojí a jeden je schoulený jako Jáchym a druhý u něj stojí); potkali i jezdec na koni (jeden je jezdec, druhý kůň), aj.

6. Živý obraz

Cíl: dítě ztvární (ve skupině) danou situaci (rozvoj spolupráce)

Forma: kooperativní

Metoda: slovní, dovednostně praktická

Motivace: „Dnes si zahrajeme na herce a diváky. Rozdělím si Vás do skupin a každá zahraje nějakou část z Matějova dobrodružství.“

Pomůcky: barevný lístek

Postup: Děti jsou rozdělené do 3-4 skupin (dle počtu na třídě). Každá skupinka si vylosuje barevný lístek, jehož barva značí danou situaci, kterou děti budou ztvárňovat (červená = loučení Matěje s jeho rodinou; modrá = Kamilka a Matěj potkali veselého žabáka, který

skákal; žlutá = Matěj, Kamilka a Žolík objevili kosici Klárku a schouleného ježka Jáchyma; zelená = kamarádi si postavili domeček před bouřkou). Ostatní skupiny nebudou vědět, co jaká skupina ztvárňuje a budou tak hádat, danou situaci. Pokusí se z daného obrazu vyčíst, kdo co dělá.

Komunikační kruh - na závěr přijde myšák – „Teda děti, já Vás musím zase jen a jen chválit! Všechny činnosti, které jste dnes dělaly, se Vám povedly. Moc se mi líbilo, jak (jméno dítěte) namalovala obrázek, jaké detaily tam vystihl Opravdu super! Co říkáte vy na mé dobrodružství? Líbilo se Vám? Opravdu? No tak to jsem rád! A jaké ponaučení si z něj vezmete? Všichni se máme rádi, jsme tu kamarádi, atd.“

Rozloučení heslem

Vycházka – při oblékání si zazpíváme písničku

Oběd

Čtení celé pohádky před spaním

5.5.2 EVALUACE

Při **ranní nabídce** u stolečků nebyl žádný větší problém a už se nestála fronta. Děti se zvládly vystřídat. Při volné hře došlo k menší neshodě mezi skupinkou holčiček – hrály si na rodinu a jedna holčička se k nim chtěla připojit až po nějaké době, kdy už role byly rozebrány, děvčata ji odmítly a začaly se mírně mezi sebou dohadovat. Když už jsem se chystala, že jim pomůžu situaci vyřešit, ozvala se úplně jiná holčička než ze skupinky a řekla jim „vždyť může třeba hrát nové miminko, které se mamince narodilo, jsme tu všichni kamarádi, tak ji vemte mezi sebe, prosím vás.“. Myslím, že tohle je největší znak toho, jak se děti postupně den ode dne a situaci od situace mění v prosociálním jednání a chování.

Řízená činnost

Před četbou jsem děti opět namotivovala a upoutala nejen jejich třídním Človíčkem, ale také našimi kamarády (plyšáky) Myšákem Matějem, Krtkovou Kamilkou a Žabákem Žolíkem s jejich příběhem. Prostřednictvím kamarádů jsem s dětmi zopakovala první a druhou část příběhu – opět jsem dbala na posloupnost děje. Děti skvěle příběh přeřikaly. Během **čtení** nikdo nevyrušoval, všichni dávaly pozor. Po přečtení celého příběhu jsme pozvali mezi sebe i nové dva kamarády (plyšáky) Ježka Jáchyma a Kosici Klárku, děti si všech pět kamarádů pohládily a pozdravily.

Proběhli jsme se na **písničku Kamarádi**, poté vydýchaly a protáhly. Pár dětí má problém, aby zůstaly delší dobu v nějaké pozici (sed roznožný a předklon ke špičce – skrčí nohu v koleni). Po pár cvicích jsme se proběhli v řadě za sebou po celé třídě i mezi stolečky – zde jsem je zapomněla upozornit na bezpečnou chůzi přímo u stolečků, nicméně nikomu se nic nestalo (nezakopl o židli nebo o stůl).

Po **tělovýchovné chvílce** jsme se s dětmi naučili básničku Kos. Několikrát jsme si ji zopakovaly, ale ne všichni si ji zapamatovaly. Až při hodnocení s paní učitelkou mi došlo, že jsem mohla básničku děti učit formou ozvěny (já řeknu první verš a děti ho zopakují).

Místo **hry Hokus pokus fibidus** jsem s dětmi dělala aktivitu ze včerejšího dne **Zrcadlení emocí**. Musím říct, že mě překvapilo, jak perfektně a bez problémů se dokázaly děti rozdělit do dvojic a zachovat jejich pravidlo na třídě (velký kamarád s malým kamarádem – starší dítě si bere mladšího). Aktivita je velmi bavila, především proto, že jsme se pak na sebe mohli tvářit, jak jsme chtěli. Nejdříve jsme si zrcadlili emoce jako je smutek, radost, údiv, únava, naštvanost aj. a poté na sebe děti mohly dělat jakékoliv úšklebky. Samozřejmě, že to nebylo úplně v přesném časovém provedení, nicméně děti krásně pochopily, že herec zahraje nějaký obličej a zrcadlo ho napodobí. Takže jejich provedení jako takové perfektní bylo!

PH Aprílové počasí děti velmi bavila. Všichni pochopily, co jaký obrázek představuje a nikde nenastal problém. Hru jsem ukončila obrázkem se sněhovými vločkami, děti si lehly na záda, zavřely oči a odpočívaly. Po chvíli jsme vločku po vločce probouzela pohlazením a vločka odešla na toaletu, umýt si ruce a převlékat se do šaten. U této činnosti jsem udělala menší chybu na jejím samotném konci – probouzela jsem jako první starší děti místo mladších.

5.5.3 FOTODOKUMENTACE DNE

Obrázek č. 15 RČ: Tvorba zvířátek z příběhu

Obrázek č. 16 RČ: Četba příběhu - poslední část

Obrázek č. 17 ŘČ: Báseň "Já jsem kos"

Obrázek č. 18 ŘČ: Zrcadlení emocí - úvod

Obrázek č. 19 ŘČ: Zrcadlení emocí - průběh

Obrázek č. 20 ŘČ: PH Aprílové počasí

Obrázek č. 21 ŘČ: Probouzení po PH Aprílové počasí

5.6 ČTVRTEK

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:

Dítě:

- převypráví děj pohádky
- pojmenuje a charakterizuje postavy v příběhu
- dodržuje dohodnutá pravidla při hře
- dítě reaguje pohybem na dané obrázky
- reaguje na zvukový i obrazový signál
- dítě se domluví ve skupině, správně používá pomůcky a náčiní
- dítě se uvolní, odpočívá, udělá něco příjemného druhému a od dalšího to přijme

ZÁMĚR: Seznámit děti s mapou Je nám spolu dobře, protože ..; zopakovat píseň a báseň; vytvořit společný domeček pro zvířátka

5.6.1 PLÁN A REALIZACE

Ranní nabídka u stolečků:

- a) Kniha k prohlížení
- b) Písnička
- c) VV - Kresba/malba postav z příběhu (Starší děti se pokusí o vyobrazení detailu jejich omezení → slepá Kamilka – hůl, kulhavý Matěj – dřívko); mladší děti kreslí cokoliv z příběhu) + možnost dodělat si zvířátka z papíru
- d) VOLNÁ HRA

Řízená činnost:

1. Převyprávění děje celé pohádky

O čem jsme si četli? Koho nového Matěj s Kamilkou potkali? Jak se jmenovali? Co je na společné cestě potkalo? Kdo se čím lišil (zrak, hmat, sluch, ochránce, rozum)?

Necháme někoho z dětí převyprávět příběh – nebo část a další bude pokračovat.

Cíle: Dovede vyjmenovat postavy a charakterizovat je, převypráví děj

Forma: Hromadná

Metoda: slovní

2. PH: Aprílové počasí

- Viz středa

3. Relaxace a masáž

Cíl: dítě se uvolní, odpočívá, udělá něco příjemného druhému a od dalšího to přijme

Forma: hromadná

Metoda: slovní, názorně demonstrační, dovednostně praktická

Motivace: Myšák Matěj „*Ahoj děti! Tak jak jste se těšily do školky? Že nevíte, co pro Vás má teď paní učitelka připravené? Že ne? Já to vím, ale nechci zkazit paní učitelce překvapení, tak Vám to neřeknu. Rozhodně si to ale užijete! Já už musím jít, tak ahojoj!*“

Postup: Po skončení předešlé hry si sedneme do kroužku tak, aby každý měl před sebou záda svého kamaráda (levá strana těla bude vně kruhu). Ten, kdo bude sedět na zelené podložce, je žabák, zbytek jsou myšky. (Vždy sedí na střídačku myš, žába, myš, žába.) Paní učitelka začne masírovat dítě před sebou – zvolí nějaký pohyb (hlazení, jemné štípaní, klepání, válení, jemné úderky dlaněmi aj.) a děti ho opakují. Po chvíli paní učitelka zastaví masáž a řekne: „*Teď budou masírovat myšky a žabáci si to budou užívat, mohou zavřít oči.*“ Po chvíli se to otočí a masírovat budou žabáci. Takto se masáž několikrát promění.

Nakonec paní učitelka masáž zastaví a všichni si sednou do tureckého sedu do klasického kruhu. Paní učitelka řekne větu „*Je nám spolu dobře, protože.. (jsme kamarádi, máme se rádi, pomáháme si, nekřičíme na sebe, půjčujeme si hračky, umíme se domluvit, obejmeme se, když je nám smutno..)*“. Zároveň pohladí kamaráda po její pravici – tím mu předá slovo a ten opět řekne větu a doplní jiné slovo. Takhle pokračuje řetěz až zpět k paní učitelce.

→**TVORBA SPOLEČNÉ MAPY JE NÁM SPOLU DOBŘE** (paní učitelka na velký formát papíru napíše důvody, které děti během hlazení řekly. Děti budou kolem papíru sedět a říkat stejné nebo i nové důvody.

4. Zopakování písně a básně

5. Výtvarná aktivita – společné malování domečku

Cíl: dítě se domluví ve skupině, správně používá pomůcky a náčiní

Forma: skupinová

Metoda: slovní, názorně demonstrační, dovednostně praktická

Motivace: „Každá skupina nakreslí vlastní domeček pro naše zvířátka.“

Pomůcky: papír, barvy, štětce, barevné papíry, kelímky, voda, ubrusy

Postup: Děti jsou rozdělené do skupin. Dostanou velký arch papíru, na který si každá skupina namaluje či nakreslí jejich společný domeček. Je jen na nich, zda zvolí tvar domu, nebo namalují sebe (zvířata) v noře, či pod listem jako to bylo v příběhu. Dostanou na to tolik času, kolik budou chtít. Mohou malovat štětcem, i prstem.

(Ten, kdo bude hotov, si půjde hrát.) Pokud by nějaká skupina chtěla ještě více času, mohou si to dodělat zítra během ranních činností.

Menší děti si domek mohou postavit z kostek.

6. VYBRANÁ HRA DĚTMI Z PŘEDEŠLÝCH DNÍ

Komunikační kruh - na závěr přijde myšák – „Ahoj děti! Podívejte, koho všeho Vám vedu k nám do kroužku (ostatní plyšáci). My jsme se dneska moooc pobavily, nad tím, jak jste hráli ve skupinách krátká divadýlka. To bylo supeeeer! Musíme Vám ještě jednou zatleskat! Jste šikulové. Kamilce se moc líbilo, že Pavlík dnes pomohl malému Matýskovi při oblékání. Žabák si zase všiml, jak Kuba opravil zed' od domečku, kterou omylem shodil svému kamarádovi a omluvil se mu. Klárce se líbilo, že Valentýnka pomohla malému Davidkovi. A Jáchym byl nadšený, když viděl malého Jindřiška, jak se vžil do role ježka! Paní učitelko, co se líbilo Vám?... A děti, co se líbilo Vám? Bylo něco pro Vás hodně těžké? Co?“

Rozloučení heslem

Vycházka

Oběd

Čtení celé pohádky před spaním

5.6.2 EVALUACE

Během **ranní nabídky** u stolečků měly děti na výběr z několika možností. Většina z nich si vybrala malování příběhu, ovšem po chvíli už je to nebavilo, nebo chtěly předkreslit nějaké ze zvířátek – měly strach, že to namalují špatně nebo že to neumí. Nabídla jsem jim jako inspiraci ilustrace z knihy a pokud ani to jim nepomohlo v odhodlání, společně jsme je nakreslili tužkou na zkušební papír. To poměrně dost dodalo dětem odvahu a pustily se do malování bez problému.

Řízená činnost:

Protože se dnes vrátil jeden chlapeček po nemoci, zopakovali jsme si dopodrobna celé Matějovo dobrodružství. Každý z dětí řekl jednou větou, co se v příběhu stalo – opět jim byla k ruce kniha, ve které jsem listovala.

Během **tělovýchovné chvílky** jsme se rozběhali na písničku Kamarád, vydýchali a poté zacvičili. Na závěr jsme si zahráli **hru Aprílové počasí**, která děti moc baví. Tuto hru jsem ukončila obrázkem mraku s bleskem, aby se děti schovaly do domečku, a následně jsem začala s další činností – **živé obrazy**. Barevné papírky jsem si uložila do košíčku, z nějž si je děti jednotlivě chodily losovat. Podle barev se rozřadily do skupinek. Každá skupinka ode mě dostala vysvětlení, co mají v živém obraze zahrát a dostaly pár minutek na promyšlení. Upřímně jsem z této činnosti měla strach, zda to děti zvládnou, nicméně opak byl pravdou. Jejich provedení situací z příběhu bylo perfektní a ostatní skupiny, které vždy hádaly, o jakou situaci z příběhu jde, poznaly všechno.

Při **masáži** byly děti velmi klidné a tiché. Bylo na nich vidět, jak si ji užívají každé pohazení po zádech.

Tvorbu společné mapy ***Je nám spolu dobře*** jsme nedělali, ale při ranních hrách jsem připravila obrys kruhu, kam si každé dítě obkreslí svoji ruku a poté dopíšeme důvody, které je při aktivitě napadnou.

Společný domeček děti ztvárnily skvěle. Nakonec jsem je rozdělila na tři skupiny. Dvě malovaly (předškoláci a střední děti) a nejmenší děti domeček postavily ze stavebnic nebo kostek. Nakonec jsme si všechny domečky společně prohlédly. U předškoláků mě překvapilo, že si na papír namaloval každý svůj domek místo jednoho společného.

Na závěr si děti vybraly hru **Slepá Kamilka**.

5.6.3 FOTODOKUMENTACE DNE

Obrázek č. 22 ŘČ: Malba/kresba příběhu

Obrázek č. 23 ŘČ: Rekapitulace příběhu

Obrázek č. 24 ŘČ: PH Aprílové počasí

Obrázek č. 25 ŘČ: Živé obrazy

Obrázek č. 26 ŘČ: Masáž

Obrázek č. 27 ŘČ: Stavba domečku

Obrázek č. 28 ŘČ: Kresba domečku

Obrázek č. 29 ŘČ: Příprava mapy „Je nám spolu dobře“

5.7 PÁTEK

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY:

Dítě:

- vyjmenuje postavy a charakterizuje je, převypráví děj, hraje danou roli, spolupracuje
- spolupracuje a reaguje na signál
- reaguje pohybem na dané obrázky, reaguje na zvukový i obrazový signál
- komunikuje

ZÁMĚR: Vyjmenovat důvody do mapy Je nám spolu dobře, protože..; zopakovat si, co jsme celý týden dělali (jak se k sobě chovat, jak vyřešit danou situaci či problém, pomoci druhému, aj.)

5.7.1 PLÁN A REALIZACE

Ranní nabídka u stolečků:

- a) VV – doděláná domečků
- b) Kniha k prohlédnutí
- c) VOLNÁ HRA

Řízená činnost:

1. Převyprávění děje celé pohádky + dramatizace

O čem jsme si četli? Koho nového Matěj s Kamilkou potkali? Jak se jmenovali? Co je na společné cestě potkalo? Kdo se čím lišil (zrak, hmat, sluch, ochránce, rozum)?

Necháme někoho z dětí převyprávět příběh – nebo část a další bude pokračovat.

Cíle: dítě vyjmenuje postavy a charakterizuje je, převypráví děj, hraje danou roli, spolupracuje

Forma: hromadná

Metoda: dovednostně praktická

Postup: Příběh si několikrát zahrajeme – aby každý hrál nějakou roli. Využijeme různé pomůcky, oblečky,.. 5 dětí v roli herců, 1 dítě v roli vypravěče (s pomocí paní učitelky), ostatní mají roli diváka – jak se chováme – ticho, potlesk na konci.

2. Hra *Každý jsme jiný, a přesto stejní* (obměna hry vymění se ten, kdo...)

Cíl: dítě spolupracuje a reaguje na signál

Forma: hromadná

Metoda: slovní

Postup: Sedíme všichni v kruhu, paní učitelka řekne větu „vymění se ten, kdo *má náušnice, zelené tričko, hnědé kalhoty, brýle, modré oči, dlouhé vlasy, kdo se šklebil apod.*“ Ti jedinci, kteří mají danou věc, se přesunou na jiné místo.

Nakonec se paní učitelka ptá dětí, zda jsme všichni stejní nebo jiní? Proč?

3. PH: *Aprílové počasí*

- Viz středa

4. Hra *Cesta přátelství*

Cíl: dítě komunikuje, spolupracuje

Forma: hromadná

Metoda: slovní,

Motivace: *Myšák Matěj s kamarády:* „Ahoj děti, my jsme včera večer zkoušeli jednu hru a moc se nám líbila. Klárku napadlo, že byste si jí mohli s námi zahrát, a tak letěla za Vaší paní učitelkou, aby ji řekla, jak se hra hraje. Chcete si ji s námi zahrát?“

Postup: Na začátku této aktivity si s dětmi vysvětlíme, co to znamená být výjimečný (oceňujeme naše pozitivní věci) a co všechno výjimečného může náš kamarád umět a co se nám na něm líbí (umí zpívat, hrát na nástroj, dělat nějaký sport, půjčovat věci, je hodný, obejmeme nás, hezky maluje, dává pozor na mladší děti, aj.)

Sedíme v kruhu na zemi, paní učitelka vezme klubíčko a pošle ho nějakému dítěti se slovy „Posílám klubíčko Vojtovi, protože umí zpívat“. Ten chytí klubíčko a pošle ho dalšímu – drží si u sebe provázek z klubíčka, aby se nám nepokazila cestička našeho přátelství. Takto se posílá klubíčko dál, až nám z toho vznikne pavučina přátelství plná cest.

5. Písnička *JSME KAMARÁDI*

6. Vybraná hra dětmi

KOMUNIKAČNÍ KRUH – Shrnutí celého týdne s myšákem: „*Jak se dětem celý týden líbil? Která činnost či hra se jim líbila nejvíce? Jak se jim líbil Matějův příběh? Jaká zvířátka*

byla v pohádce, proč si pomáhali? Jsme my všichni stejní? Představte si, že někdo, kdo je skvělý ve všem a šel by stejnou výpravu jako Matěj – stalo by se mu to samé jako Matějovi, nebo ne? Potkal by kamarády nebo ne, protože by všechno zvládl sám? Chtěly byste jít samy a všechno umět nebo radši být jako Matěj? Co se vám líbilo nejvíc z celého týdne?“

Rozloučení heslem

Vycházka

Oběd

Čtení celé pohádky před spaním

5.7.2 EVALUACE

Při **ranní nabídce** jsem dnes děti nechala, aby si převážně hrály samy. Pár z nich si dodělalo obrázek a domeček z předešlého dne. Ve volné hře si děti hrály od rodiny, přes kadeřnici a doktory až po stavitele a architekty – stavěly domek pro naše kamarády.

Řízená činnost:

Na začátku řízené činnosti jsme si zacvičili opět na **písničku Kamarádi**. Na žádost dětí jsme si zahráli **Aprílové počasí**.

Hra Každý jsme jiný, a přesto stejní děti trošku překvapila, chvíli jim trvalo, než pochopily její princip. Nicméně bylo to převážně tím, že z důvodu nemoci nám hodně dětí ve třídě ubylo a převážně zde zbyly malé děti. Uzpůsobila jsem samozřejmě výměny tak, aby měl každý šanci si přesehnout na jiné místo.

U **Cesty přátelství** mě děti ohromně překvapily, jak skvěle reagovaly. Předpokládala jsem, že se především bude opakovat věta: „...protože ji mám rád/a.“, ale děti mě vyvedly z omylu. I přes to, že nás bylo pár, každý řekl svůj důvod, proč posílá klubičko kamarádovi (zpíváme si spolu, hrajeme si spolu, stavíme společně bunkry, jezdíme spolu do školky, chodíme na plavání, aj.).

Mapu Je nám spolu dobře, protože.. jsme si připravili už předešlý den. Dnes jsme si kolem mapy všichni sedli a každý řekl nějaký nápad. Pokud někdo nevěděl, pomohli jsme mu všichni společně. Mile mě překvapilo, co všechno děti vymyslely za důvody, proč je nám spolu dobře.

Dramatizaci příběhu jsem nechala až na úplný závěr řízené činnosti. Děti jsem rozdělila do dvojic, jednak proto, aby neměl někdo strach vystupovat samotný a druhak proto, že bylo

děti málo. Dramatizace děti obecně baví a to dnes bylo neskutečně vidět. Předčítala jsem příběh, který vypravěč přeříkával, a ostatní hráli své role.

Na závěr celého dne jsme si prohlédli všechny výkresy a výtvary dětí, Myšák Matěj se s nimi přišel společně s ostatními kamarády rozloučit a také se připojil k hodnocení dětí. U každého jsem se snažila vyzdvihnout to důležité, co jsem stihla vypořadovat.

5.7.3 FOTODOKUMENTACE DNE

Obrázek č. 30 RČ: Domalování příběhu a společného domečku

Obrázek č. 31 RČ: Cesta přátelství

Obrázek č. 32 ŘČ: Mapa "Je nám spolu dobře" – tvorba

Obrázek č. 33 ŘČ: Mapa "Je nám spolu dobře" a pozdrav

Obrázek č. 34 ŘČ: Dramatizace příběhu a)

Obrázek č. 35 ŘČ: Dramatizace příběhu b)

Obrázek č. 36 KK: Rozloučení s kamarády z příběhu

5.8 AUTOEVALUACE

Každá praxe nám přináší nové a nové zkušenosti. Letošní praxi, jejímž prostřednictvím jsem uskutečnila tento týdenní integrovaný tematický blok, jsem absolvovala v MŠ, kterou jsem již navštěvovala v předchozích letech, tak to pro mne bylo známé prostředí, ve kterém jsem si jistá a kolektiv pedagogů a ostatních zaměstnanců mě velmi dobře zná a se všemi vycházím. Vždy mě rádi vidí.

Pokud bych se měla ohlédnout zpět na začátek mého studia, musím uznat, že jsem si na praxích byla velmi nejistá. Měla jsem strach zvýšit na děti hlas a „okřiknout“ je, zkoušet s nimi nějaké nové metody nebo i experimenty. Ale především jsem se pevně držela své přípravy na ten den a byla jsem na sebe našťvaná, když jsem něco z činností s dětmi nestihla. Zároveň jsem měla problém improvizovat. Teď už nic z toho není pravda. Nedělá mi problém cokoli z naplánovaných činností přesunout nebo i úplně zrušit a nic mi z toho není. Nebojím se zasáhnout a zvýšit hlas na děti. Dokáží improvizovat. To je pro mě asi největší úspěch celého studia v rámci praxí.

Když se ohlédnu přímo za tímto týdnem, mám z něj ohromnou radost. Myslím si, že se mi vše povedlo, jak nejlépe mohlo a mám z toho velmi dobrý pocit. Pracovala jsem s heterogenní třídou, takže při plánování příprav jsem se musela zaměřit na to, jak zaujmout nejen ty nejmenší, ale také ty největší. Myslím, že s tím jsem neměla žádný velký problém.

Snažila jsem se ke všem dětem přistupovat stejně, věnovat se jim a případné neshody mezi nimi vhodně vyřešit – respektive navést je na to, jak to mezi sebou vyřeší. Myslím si, že co se týče motivace dětí, tak s tím nemám problém. Na děti jsem se po celou dobu snažila mluvit srozumitelně, jasně, spisovně a pomalu tak, aby mi rozuměly. Děti vždy pochopily, co jsem od nich žádala, a zadanou aktivitu splnily. Samozřejmě jsem se jim snažila co nejvíce naslouchat, dávala jsem jim prostor pro vlastní vyjádření a neměla jsem problém se změnou plánu, pokud děti zaujalo něco jiného, nebo je daná aktivita bavila.

Osobně bych řekla, že k dětem mám velmi kladný vztah, mé zapojení do chodu třídy bylo bezproblémové a do režimu dne i do aktivit jsem se zapojila hned při první návštěvě této třídy, týden před uskutečněním toho integrovaného bloku.

5.9 VYHODNOCENÍ REALIZACE INTEGROVANÉHO TEMATICKÉHO BLOKU

V integrovaném bloku bylo naplánováno mnoho aktivit. Jelikož mi šlo především o prožívání jednotlivých činností a her dle zájmu a potřeb dětí, nebylo možné všechny během jednoho týdne realizovat. Do příprav, které jsou uvedené v praktické části, jsem zařadila všechny, které byly původně naplánované a v evaluaci každého dne jsou zhodnoceny jen ty, které se uskutečnily.

Celý týden bych zhodnotila velmi kladně jak z mého pohledu, tak i z pohledu dětí. Důkazem byla jejich radost při aktivitách i jejich prosby na opakování her, se kterými se v průběhu týdne setkaly, popřípadě jejich rozhovory během vycházek nebo různé situace a jejich snaha o vyřešení daného problému. Projevy prosociálního chování byly na dětech, především předškolácích, vidět už od druhého dne. Nejvíce ovšem ve čtvrtek a v pátek. Jelikož děti byly zvyklé na svolávání do kruhu, nebyl s tím problém ani při mém vedení. Občas se objevil menší konflikt ohledně toho, kdo mě bude držet za ruku (především mezi děvčaty), nicméně to se vyřešilo hned a v podstatě bez problému a děvčata se dokázala domluvit sama.

Co se týče vybraného příběhu, myslím si, že byl zvolen vhodně. Dětem se líbil a velmi rády si prohlížely ilustrace. Velký zájem projevily už při čtení první části, kdy se chtěly dozvědět, jak to skončí. Tohle bylo pro mě první velkou zpětnou vazbou, že příběh byla velmi dobrá volba pro práci s dětmi. Skrze příběh dokázaly odpovědět na otázky, které se týkaly prosociálního chování a cítění, např. ohledně kamarádství, spolupráce, pomoci a empatie. Důležité bylo pro děti opakování příběhu, aby si lépe zapamatovaly hlavní hrdiny a jejich schopnosti a handicap. Jelikož se v příběhu také odrážely odlišnosti či problémy s nějakým znevýhodněním hrdinů, mezi aktivity pro rozvoj prosociálního chování jsem též zapojila aktivity pro rozvoj smyslového vnímání.

Protože jsem děti neznala delší dobu, a tak dobře, jako jejich třídní paní učitelka, poprosila jsem ji, aby mi zpětně napsala, jak fungovala celá třída během mého působení a zda si všimla některých změn v chování po skončení mé praxe.

„Tento celek naše Jablíčka velmi zaujal, líbila se jim práce se zvířátky. Následující den si při ranních hrách, zejména předškoláci, povídali o postavách z pohádky a hráli si na příběh, někdy vymýšleli i jiné dokončení.

V průběhu zpracování celku nebyly vidět žádné výrazné změny v prosociálním chování, ovšem u starších dětí ano. Po týdnu, před pobytem venku, přišla první změna. Předškoláci pomáhali sami od sebe mladším dětem a komentovaly to slovy: „Jsme kamarádi, musíme si

pomáhat, paní učitelko, my jim dnes pomůžeme samy, můžete se jít také oblíkat. ' Když jsem se jich zeptala, jak na to přišli, odpověděli mi: ,no přece jako zvířátka v pohádce '..

Za další tři týdny jsme byli na zahradě, kde si děti volně hrály. Jedno děvče ten den nemělo rukavice a bylo chladno. Druhé děvče mělo dva páry rukavic a tak jí jeden pár půjčilo. Následně udělaly všechny děti samy od sebe kroužek, chytly se a řekly heslo, které se s praktikantkou Aničkou naučily ,jeden za všechny a všichni za jednoho a jdem si hrát! ' Od té doby děti společně fungují velice dobře. Je tedy vidět, že si příběh prožily a nesou si pojaté sebou do dalšího života.

Anička připravila celek, který by byl velmi vhodný na začátek školního roku, kdy se všichni mezi sebou poznávají a seznamují se s pravidly, nicméně i tak to byl velký přínos pro jejich zopakování a upevnění.

Tímto bych také chtěla poděkovat budoucí paní učitelce za velmi precizní a propracovanou přípravu na celý celek. Za skvěle připravené pomůcky a vhodnou motivaci, kterou užívala již od ranních her. Tato praxe byla přínosem pro celou třídu Jablíček. "

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla zaměřena na rozvoj prosociálního chování u dětí předškolního věku prostřednictvím pohádkového příběhu. Teoretická část popisuje hlavní oblasti, jejichž znalost byla potřeba pro práci s dětmi v rámci praktické části této práce. Začátek teoretické části byl věnován prosociálnímu chování a podmínkám pro jeho rozvoj a krátké charakteristice předškolního věku dítěte. Dále práce obsahuje kapitolu o pohádce, jejich funkcích a druzích, vlivu pohádky na děti předškolního věku a práci s pohádkou v MŠ. Též se zabývá pojmy dramatická výchova, její principy, metody a techniky. Závěr teoretické části pojednává o evaluaci s dětmi v MŠ a autoevaluaci.

Cílem této bakalářské práce bylo vytvoření metodiky práce, která byla zaměřena na rozvoj prosociálního chování u dětí předškolního věku. Na základě tohoto cíle vznikl týdenní integrovaný tematický blok „*Jeden za všechny a všichni za jednoho*“, který byl inspirován stejnojmenným pohádkovým příběhem Brigitte Weningerové. Rozvoj prosociálního chování je poměrně dlouhodobý proces. Je to záležitost celého dětství i života a proto byl výše uvedený týdenní tematický blok představen jako ukázka práce, jak lze pracovat s pohádkovým příběhem a metodami dramatické výchovy a prostřednictvím toho rozvíjet a podporovat prosociální chování u dětí. Tento integrovaný tematický blok byl realizován a ověřen v praxi, konkrétně v MŠ Janovice nad Úhlavou.

Jednat prosociálně, myslet na druhé lidi, mít k nim úctu, respektovat je a vnímat je jako součást života je základem toho, aby člověk byl šťastný ve společnosti druhých lidí, které kolem sebe má. Je proto důležité rozvíjet prosociální chování již od nejútlejšího věku dítěte.

RESUMÉ

Cílem bakalářské práce je vytvoření metodiky, která je zaměřena na rozvoj prosociálního chování dětí prostřednictvím pohádkového příběhu a dramatické výchovy. Práce je rozčleněna na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá představením jednotlivých oblastí, které se v tématu práce střetávají. Objasňuje pojmy, které se vztahují k tématům rozvoje prosociálního chování v MŠ, dětem předškolního věku, pohádkám a dramatické výchově. Dále stručně popisuje pojmy evaluace a autoevaluace. V praktické části je představen týdenní integrovaný tematický blok „Jeden za všechny a všichni za jednoho“ včetně jeho realizace a evaluace. Tento blok představuje ukázkou práce, jak lze pracovat s pohádkovým příběhem a prostřednictvím toho rozvíjet a podporovat prosociální chování a jednání u předškolních dětí.

The bachelor thesis focuses with the development of prosocial behavior in preschool children. The main goal of this work is to create methodology aimed to prosocial behavior of preschool children using drama education and fairytales. The thesis is divided into two parts – the theoretical and practical. In the theoretical part are described the specific areas that are relevant to the topic. It contains terms that relate to the development of prosocial behavior in a nursery school, preschool children, fairy tales and drama education. It also describes the concepts of evaluation and self-evaluation. The practical part presents a weekly integrated thematic block “One for all and all for one”, including its implementation and evaluation. This block is a demonstration of how to work with fairy tale and how through it develop and support prosocial behavior and actions in preschool children.

SEZNAM LITERATURY

AMIROVÁ, Alžběta, Michaela FIEDLEROVÁ a Andrea REJCHRTOVÁ. *Metody a aktivity dramatické výchovy v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, [2019]. Komplexní metodiky jednotlivých oblastí předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-430-5.

BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Praha: NLN – Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-290-1.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-x.

DOLÁKOVÁ, Sylvie. *Umíte to s pohádkou?: práce s příběhy v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0933-1.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. 7., rozš. vyd. Praha: Artama, 1992. ISBN 80-7068-041-5.

MERTIN, Václav. *Abeceda pro učitelky mateřských škol*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-923-6.

MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, ed. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.

MLČÁK, Zdeněk. *Prosociální chování v kontextu dispozičních aspektů osobnosti*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7368-857-8.

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-85010-06-2.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN isbn80-87000-00-5.

- STREIT, Jakob. *Proč děti potřebují pohádky*. Praha: Baltazar, 1992. ISBN 80-900307-4-2.
- SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.
- SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.
- SVOBODOVÁ, Eva. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, c2007. Nahlížet - nacházet. ISBN 80-86307-39-5.
- SVOBODOVÁ, Eva a Miluše VÍTEČKOVÁ. *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1243-0.
- SYSLOVÁ, Zora. *Autoevaluace v mateřské škole: cesta ke kvalitě vzdělávání*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0183-0.
- SYSLOVÁ, Zora. *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4309-7.
- ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0877-4.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1865-1.
- WENINGER, Brigitte. *Jeden za všechny, všichni za jednoho*. Ilustroval Ève THARLET. [Praha]: Thovt, 2006. ISBN 80-86969-31-2.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1	Kniha Jeden za všechny, všichni za jednoho	49
Obrázek č. 2	Ukázka z knihy Jeden za všechny, všichni za jednoho	49
Obrázek č. 3	Ukázka z knihy Jeden za všechny, všichni za jednoho	49
Obrázek č. 4	ŘČ: Tvorba zvířátek z příběhu	50
Obrázek č. 5	ŘČ: Ukázka ilustrací a četba příběhu – první část	50
Obrázek č. 6	ŘČ: Matějovo loučení	50
Obrázek č. 7	ŘČ: Překážková dráha „Pojď za mnou“	51
Obrázek č. 8	KK: Rozloučení s myšákem Matějem.....	51
Obrázek č. 9	ŘČ: Tvorba zvířátek z příběhu	58
Obrázek č. 10	ŘČ: Četba příběhu - druhá část	58
Obrázek č. 11	ŘČ: Slepá Kamilka.....	58
Obrázek č. 12	ŘČ: Žolíkové emoce	59
Obrázek č. 13	ŘČ: Nácvič písničky „Jsme kamarádi“	59
Obrázek č. 14	ŘČ: Rozloučení pokřikem "Jeden za všechny a všichni za jednoho!"	59
Obrázek č. 15	ŘČ: Tvorba zvířátek z příběhu	67
Obrázek č. 16	ŘČ: Četba příběhu - poslední část.....	67
Obrázek č. 17	ŘČ: Báseň "Já jsem kos“	68
Obrázek č. 18	ŘČ: Zrcadlení emocí - úvod	68
Obrázek č. 19	ŘČ: Zrcadlení emocí - průběh.....	68
Obrázek č. 20	ŘČ: PH Aprílové počasí.....	69
Obrázek č. 21	ŘČ: Probouzení po PH Aprílové počasí.....	69
Obrázek č. 22	ŘČ: Malba/kresba příběhu	74
Obrázek č. 23	ŘČ: Rekapitulace příběhu	74
Obrázek č. 24	ŘČ: PH Aprílové počasí.....	74
Obrázek č. 25	ŘČ: Živé obrazy	75
Obrázek č. 26	ŘČ: Masáž.....	75
Obrázek č. 27	ŘČ: Stavba domečku.....	75
Obrázek č. 28	ŘČ: Kresba domečku	76
Obrázek č. 29	ŘČ: Příprava mapy „Je nám spolu dobře“	76
Obrázek č. 30	ŘČ: Domalování příběhu a společného domečku.....	80
Obrázek č. 31	ŘČ: Cesta přátelství.....	80
Obrázek č. 32	ŘČ: Mapa "Je nám spolu dobře" – tvorba	81
Obrázek č. 33	ŘČ: Mapa "Je nám spolu dobře" a pozdrav	81
Obrázek č. 34	ŘČ: Dramatizace příběhu a).....	82
Obrázek č. 35	ŘČ: Dramatizace příběhu b)	82
Obrázek č. 36	KK: Rozloučení s kamarády z příběhu	82

PŘÍLOHY

Příloha I. Píseň „Jsme kamarádi“*

JSME KAMARÁDI

M. Kružíková

C G C G C
 Po-ho-dič-ka ta-dy je, ta-dy je, nik-do ni-ko-ho
 G C G C G C
 ne-bi-je, ne-bi-je. A když plá-če ka-ma-rád -
 G F G F G C
 o-be-jmu ho, po-hla-dím ho, mám ho to-tiž rád.

*Píseň byla sehnána na sociálních sítích v jedné skupině, ve které je paní Kružíková aktivní.